

COI Focus

IRAK

De veiligheidssituatie in de Koerdische Autonome Regio

14 maart 2018 (update)

Cedoca

Oorspronkelijke taal: Nederlands

DISCLAIMER:

Dit COI-product is geschreven door de documentatie- en researchdienst Cedoca van het CGVS en geeft informatie voor de behandeling van individuele asielaanvragen. Het document bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en oordeelt niet over de waarde van de asielaanvraag. Het volgt de richtlijnen van de Europese Unie voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en is opgesteld conform de van kracht zijnde wettelijke bepalingen.

De auteur heeft de tekst gebaseerd op een zo ruim mogelijk aanbod aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie en heeft de bronnen aan elkaar getoetst. Het document probeert alle relevante aspecten van het onderwerp te behandelen, maar is niet noodzakelijk exhaustief. Als bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vermeld worden, betekent dit niet dat ze niet bestaan hebben.

Alle gebruikte bronnen staan kort vermeld in een voetnoot en uitgebreid beschreven in een bibliografie achteraan het document. Bronnen die geconsulteerd maar niet gebruikt werden, staan in een lijst van geraadpleegde bronnen. In uitzonderlijke gevallen worden bronnen niet bij naam genoemd. Wie specifieke informatie uit dit document gebruikt, moet de bronverwijzing uit de bibliografie vermelden.

Publicatie of verspreiding van dit document is alleen mogelijk na schriftelijke toestemming van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

This COI-product has been written by Cedoca, the Documentation and Research Department of the CGRS, and it provides information for the processing of individual asylum applications. The document does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of the asylum application. It follows the Common EU Guidelines for processing country of origin information (April 2008) and is written in accordance with the statutory legal provisions.

The author has based the text on a wide range of public information selected with care and with a permanent concern for crosschecking sources. Even though the document tries to cover all the relevant aspects of the subject, the text is not necessarily exhaustive. If certain events, people or organisations are not mentioned, this does not mean that they did not exist.

All the sources used are briefly mentioned in a footnote and described in detail in a bibliography at the end of the document. Sources which have been consulted but which were not used are listed as consulted sources. In exceptional cases, sources are not mentioned by name. When specific information from this document is used, the user is asked to quote the source mentioned in the bibliography.

This document can only be published or distributed with the written consent of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons.

Inhoud

Inleiding	3
1. Korte achtergrondschets	4
2. Huidige toestand	7
3. Veiligheidssituatie	11
3.1. Impact van de strijd tegen IS en het militaire geweld in Centraal-Irak.....	11
3.2. Terreurgeweld	12
3.3. Het dispuut met de Iraakse regering rond de betwiste gebieden en de grensposten	15
3.4. Turkse luchtaanvallen op PKK-doelwitten	18
3.5. Iraanse aanvallen op doelwitten van de Kurdistan Democratic Party of Iran	22
3.6. Sociale onrust	23
3.7. Landmijnen.....	26
Samenvatting	27
Bijlagen	28
1. Districten en subdistricten van de Koerdische Autonome Regio.....	28
2. De betwiste gebieden.....	29
Bibliografie	31

Inleiding

Deze COI Focus maakt een stand van zaken op van de veiligheidssituatie in de Noord-Iraakse provincies onder officiële controle van de Koerdische Regionale Regering (Kurdish Regional Government, KRG), de zogenaamde Koerdische Autonome Regio (KAR). In Engelstalige bronnen wordt deze regio vaak aangeduid als de Kurdistan Region of Iraq (KRI). Deze regio bestaat uit vier provincies: Erbil, Suleimaniya, Dohuk en Halabja.

Dit rapport is een update van het document dat dateert van 18 augustus 2017. Het onderzoek liep tot 7 maart 2018 en richt zich in het bijzonder op de periode van 18 augustus 2017 tot eind februari 2018.

De analyse bestaat uit drie delen. De eerste twee delen geven respectievelijk een korte achtergrondschets en een beschrijving van de huidige situatie. In een derde deel gaat de COI Focus dieper in op de verschillende kwesties die een invloed hebben op de veiligheidssituatie in de KAR. Het betreft de militaire strijd van de peshmerga tegen de Islamitische Staat (IS / Islamitische Staat van Irak en de Levant, ISIL / Islamitische Staat van Irak en Syrië (ISIS) / Dawlat al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham, Daesh) in Centraal-Irak; terreurgeweld; het dispuut met de Centraal-Iraakse regering rond de betwiste gebieden; het conflict tussen de Turkse regering en de Koerdische Arbeiderspartij (Koerdisch: Partiya Karkerên Kurdistanê, PKK); sociale onrust en landmijnen. Het geeft een analyse van de aard, de omvang en de locatie van het geweld dat in de KAR voorkomt. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar de mate waarin de burgerbevolking door willekeurig geweld getroffen wordt.

Deze COI focus baseert zich in hoofdzaak op publiek beschikbare rapporten, artikels en analyses. Het rapport bevat geen exhaustief overzicht van de veiligheidsincidenten die zich in de KAR voordoen. De vermelde incidenten dienen voornamelijk om de algemene trend te illustreren.

Cedoca volgt de veiligheidsomstandigheden in de KAR voortdurend op. Wanneer er zich fundamentele wijzigingen of ontwikkelingen zouden voordoen die de situatie ter plaatse aanzienlijk veranderen, dan zal Cedoca deze COI Focus zo snel mogelijk bijwerken.

In dit document hanteert Cedoca voor plaats- en persoonsnamen, namen van gewapende groepen en van politieke partijen, de meest gebruikelijke schrijfwijze uit de Engelstalige bronnen die geraadpleegd werden voor deze COI Focus. Als de gangbare transliteratie in de Nederlandstalige pers hiervan afwijkt, volgt Cedoca deze transliteratie.

1. Korte achtergrondsheets

De Iraakse grondwet van 2005 erkent de Kurdish Regional Government (KRG) als officiële regering van het gebied dat vóór de Amerikaanse militaire interventie van 2003 reeds onder het feitelijk bestuur van de KRG viel, met name de noordelijke provincies Dohuk, Erbil (Koerdisch: Hawlir) en Suleimaniya.¹ Na het einde van de Tweede Golfoorlog (1991) en volgend op de Koerdische opstand werd een no-flyzone ingesteld die een *de facto* militaire demarcatielijn betekende tussen Koerdische en Iraakse posities en bekend werd onder de naam *Green Line*. Deze wordt erkend door de Iraakse grondwet van 2005 en als officiële grens beschouwd van de Koerdische Autonome Regio (zie ook kaart 2 in bijlage).² In maart 2014 riep de KRG om symbolische redenen Halabja, waar in 1988 de chemische aanval door het Baath regime plaatsvond, als vierde provincie uit.³

De twee grootste Koerdische politieke fracties, de Patriottische Unie van Koerdistan (PUK) en de Democratische Partij van Koerdistan (KDP), hebben sinds 1991 elk hun eigen lokale overheden, politie, leger (peshmerga), veiligheidsdiensten (Asayish) en inlichtingendiensten (Parastîn (KDP) en Zaniary (PUK)) uitgebouwd. De KDP voert de politieke en militaire controle over de provincies Erbil en Dohuk, de PUK over Suleimaniya en Halabja.⁴ Er blijft een onopgeloste rivaliteit bestaan tussen beide heersende Koerdische partijen, die in de periode 1994-1998 een burgeroorlog uitvochten. Toch kan men het voorbije decennium spreken van een zekere stabiliteit. In mei 2006 werden een aantal ministeries eengemaakt. Deze eenmaking werd in 2007 bekrachtigd in een *Strategic Agreement* tussen de KDP en PUK, dat als basis dient voor de onderlinge machtsverdeling binnen de KRG. De eenmaking zette zich in het voorjaar 2009 tot op zekere hoogte door binnen de belangrijkste ministeries, met name Binnenlandse Zaken, Financiën en Defensie (Peshmerga). Zeker dit laatste blijft in de praktijk echter erg partijgebonden.⁵ De KDP en PUK namen eveneens stappen in de richting van een eenmaking van de Asayish (veiligheidsdiensten) maar ook deze blijven in de praktijk gescheiden.⁶

Bij de laatste parlementsverkiezingen in de KAR op 21 september 2013 slaagde de partij Gorran (Verandering) er voor het eerst in het machtsblok van de KDP en de PUK te breken. Gorran is een afsplitsing van de PUK, gevormd door diegenen die zich niet meer konden vinden in de organisatie en conservatieve lijn van de partij. De KDP bleef de grootste partij maar de PUK verloor haar tweede plaats aan Gorran.⁷ Na negen maanden regeringsonderhandelingen werd op 18 juni 2014, te midden van de Iraakse crisis volgend op het IS-offensief, een brede coalitieregering (KDP, PUK en Gorran) gevormd onder leiding van premier Nechirvan Barzani.⁸ Sinds augustus 2015 heerst echter een diepe politieke crisis in de KAR na de beslissing van de Kurdistan Consultative Council, dat deel uitmaakt van het ministerie van Justitie, om de in die maand vervallende ambtstermijn van president Masoud Barzani met twee jaar te verlengen. Alle partijen buiten de KDP waren gekant tegen deze onwettige beslissing. Gewapende leden van de KDP verhinderden op 12 oktober 2015 de

¹ Art. 120, lid 5 van de permanente grondwet. Art. 117 kent de handhaving van de veiligheid toe aan de KRG

The Republic of Iraq Ministry of Interior General Directorate for Nationality, s.d., [url](#)

² Anderson L., s.d., [url](#); AI, 20/01/2016, [url](#); CSIS (Cordesman A.), 14/09/2015, [url](#); Special Inspector General for Iraqi Reconstruction (SIGIR), 30/4/2012, [url](#)

³ Ekurd, 13/03/2014, [url](#)

⁴ FPRI (Helfont S.), 16/05/2017, [url](#)

⁵ ICG, 16/01/2018, [url](#); FPRI (Hama H.), 08/01/2018, [url](#); Al-Niqash (Farhan M.), 04/01/2018, [url](#); Chatman House (Jüde J.), 07/2017, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Fumerton M., van Wilgenburg W.), 16/12/2015, [url](#)

⁶ USDOS, 08/06/2017, [url](#); FPRI (Helfont S.), 16/05/2017, [url](#); Columbia University Institute for the Study of Human Rights (Soderberg N., Philips D.), 10/2015, [url](#)

⁷ CRS (Katzman K.), 09/03/2016, [url](#)

⁸ Rudaw, 19/06/2014, [url](#); Ekurd, 18/06/2014, [url](#)

parlementsvoorzitter en enkele parlementsleden toegang tot Erbil en hun werkplek. Het parlement is sindsdien in reces.⁹ Vier ministers van de partij Gorran werden uit hun functie ontslagen, waaronder de minister van Peshmerga.¹⁰

De KRG werd pas betrokken partij in het conflict met IS in augustus 2014 toen IS een grootschalige aanval inzette op gebieden onder militaire controle van de peshmerga en deze wist in te nemen. De gebieden waar strijd werd geleverd, behoren niet tot de KAR maar betreffen de zogeheten betwiste gebieden. Deze 14 districten omvatten het grensgebied van de provincies Ninewa, at-Tamim, Salaheddin en Diyala met de KAR (zie kaarten 2 in bijlage). Ze zijn voorwerp van een al meer dan 15 jaar durende diepe onenigheid tussen de KRG en de federale regering in Bagdad, die beiden een claim leggen op deze olierijke gebieden. Het is voornamelijk in deze gebieden dat IS in augustus 2014 overwinningen boekte.¹¹ IS drong door tot Gwer (subdistrict van het district Makhmur) ruwweg 50 km ten zuidwesten van de stad Erbil en slechts een paar kilometer verwijderd van de grens met de Autonome Koerdische Regio.¹² De Koerdische president Massoud Barzani verklaarde IS op 4 augustus 2014 officieel de oorlog.¹³

Noch bij het augustus-offensief, noch later werd de grens van de KAR (de zogeheten *Green Line*) overschreden. Wel naderde IS met de inname van Gwer de grens tot op een paar kilometer, wat mede de aanzet heeft gevormd tot een Amerikaans militair ingrijpen. Sinds 8 augustus 2014 vonden Amerikaanse luchtaanvallen op IS-stellingen plaats.¹⁴ Volgens het *Task Force report* van Columbia University Institute for the Study of Human Rights stelden de aanhoudende luchtsteun van de Internationale Coalitie tegen IS (en wapenleveringen) de Koerdische troepen in staat een tegenoffensief in te zetten.¹⁵

De peshmerga waren niet op zichzelf in staat IS terug te drijven door de lange te verdedigen grens met IS-gebied en een gebrek aan strijdervaring en munitie. Zij bleken, zo stelt ook expert Wladimir van Wilgenburg voor de Jamestown Foundation, niet meer de ervaren rebellenlegers te zijn die zij voor de Amerikaanse invasie in 2003 waren.¹⁶ Ook het gebrek aan eenheid tussen de PUK- en de KDP-commandostructuur heeft een rol gespeeld, zo stellen onder meer International Crisis Group (ICG) en Fazel Hawramy, analist voor al-Monitor.¹⁷ KDP- en PUK-peshmerga werden bijgestaan door guerrillastrijders van de Koerdische Arbeiderspartij (PKK) en haar Syrische tak de Democratische Unie Partij (Koerdisch: Partiya Yekîtiya Demokrat, PYD) en diens People's Protection Units (Koerdisch: Yekîneyên Parastina Gel, YPG) alsook jezidimilities.¹⁸ Zij slaagden er met de hulp van luchtsteun van Internationale Coalitie gezamenlijk in om geleidelijk aan terrein te herwinnen en IS te verdrijven uit Koerdisch gebied in Centraal-Irak.¹⁹ Tegen eind 2015 namen de Koerdische peshmerga 95 % van de door hun geclaimde gebieden in, aldus van Wilgenburg, waarmee zij het gebied onder hun militaire controle een stuk (zuidwaarts) vergrootten en zij een 1.600 km lange grens met IS verdedigden.²⁰ Zij hielden deze posities grotendeels aan tot aanvang van het Mosul-offensief in maart 2016.²¹ Het offensief betrof een gezamenlijke operatie van het Iraaks leger, de Hash al-Shaabi (Popular Mobilization Units, PMU) en soennitische tribale strijders, met steun van de

⁹ USDOS, 08/06/2017, [url](#); IRIN News, 12/10/2016, [url](#)

¹⁰ FPRI (Helfont S.), 16/05/2017, [url](#); Ekurd, 09/03/2016, [url](#)

¹¹ The Washington Institute (Feffrey J.F.), 5/8/2014, [url](#)

¹² ISW, 08/2014, [url](#); Iraq Business News, 08/2014, [url](#); Al-Monitor (Salih M.A.), 10/08/2014, [url](#)

¹³ Al Monitor, 07/08/2014, [url](#)

¹⁴ Iraq Business News, 08/2014, [url](#); ISW, 08/2014, [url](#); Al-Monitor (Salih M.A.), 10/08/2014, [url](#)

¹⁵ Columbia University. Institute for the Study of Human Rights (Soderberg N., Philips D.), 10/2015, [url](#)

¹⁶ ECFR, 02/10/2015, [url](#); The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 19/12/2014, [url](#)

¹⁷ ICG, 12/05/2015, [url](#); Al-Monitor (Hawramy F.), 13/01/2015, [url](#)

¹⁸ Vice News (Beck J.), 22/8/2014, [url](#); Al-Monitor (Chomani K.), 22/8/2014, [url](#); AI, 20/01/2016, [url](#);

¹⁹ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 19/12/2014, [url](#)

²⁰ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 17/12/2015, [url](#)

²¹ UN Joint Analysis Unit, 01/06/2014, [url](#); Pax for Peace, 06/2016, [url](#); Anderson L., s.d, [url](#);

peshmerga. De Internationale Coalitie verleende luchtsteun.²² Op 17 oktober 2016 werd het langverwachte offensief ingezet ter bevrijding van de stad Mosul zelf.²³ De peshmerga heroverde hierbij Koerdisch gebied ten noorden en oosten van de stad.²⁴ Eind juni 2017 kondigt de Iraakse regering aan dat het de wijk van de vernietigde moskee Nuri in het Centraal-Iraakse Mosul waar IS in 2014 het kalifaat uitriep, innam. Dit betekende de symbolische bevrijding van Mosul. De Iraakse troepen verwierven verdere controle over de oude stad.²⁵

²² EPIC, 20/10/2016, [url](#); ISW, 28/03/2016, [url](#); ISW, 04/04/2016, [url](#)

²³ ISW, 19/10/2016, [url](#)

²⁴ Ekurd, 24/09/2016, [url](#)

²⁵ United Nations Security Council, 11/07/2017, [url](#)

2. Huidige toestand

Op 25 september 2017 hield de KRG unilateraal een onafhankelijkheidsreferendum, tegen het negatieve advies van Bagdad, Iran, Turkije en het gros van de internationale gemeenschap. Met een opkomst van 72 % sprak een overweldigende 92,7 % van de kiezers zich uit voor onafhankelijkheid. Het referendum werd, tot consternatie van Bagdad, ook gehouden in de betwiste gebieden onder controle van de Koerdische troepen.²⁶ De Iraakse regering verklaarde het referendum ongrondwettelijk.²⁷ Het nam onmiddellijk een aantal isolerende maatregelen jegens de KRG. Op 29 september 2017 schorste de Iraakse regering de internationale vluchten van en naar de KAR op.²⁸ Op 16 oktober startten het Iraakse leger en de sjiiitische PMU - milities een *blitzkrieg* waarbij deze de olievelden in Kirkuk, de stad Kirkuk en grote delen van andere betwiste gebieden die onder Koerdische controle stonden, innamen. Het betreft onder meer de gebieden Sinjar, Zummar, Rabia, Hasasham, Khazir, Dibis, Tuz Khurmata, Daquq, Qara Tapa, Jalawla, Khanaqin, Mandali, Bashiqa, Makhmur, Gwer, de Mosul dam en Snune.²⁹ Het heroverde hierbij volgens onder meer ICG meer gebied dan de Koerden in 2014 hadden veroverd.³⁰ De Koerdische troepen trokken zich snel terug omdat de KRG geen grote militaire confrontatie wilde, maar ook door de verdeeldheid binnen het Koerdische politieke kamp. De Iraakse regering zou volgens verschillende bronnen met Iraanse tussenkomst een voorafgaand akkoord tot terugtrekking gesloten hebben met de in Kirkuk aanwezige (Talabani-fractie binnen de intern verdeelde) PUK.³¹ Het kwam dus niet tot een open oorlog. Wel vonden een reeks gewapende confrontaties plaats. Deze beperkten zich tot de betwiste gebieden.³²

Op 27 oktober 2017 kondigde de Iraakse premier al-Abadi een staakt-het-vuren af om gesprekken tussen Bagdad en de KRG mogelijk te maken. Ondertussen waren de troepen opgerukt tot in Zummar, betwist gebied maar dicht bij Faysh Khabur, de strategische grensovergang tussen Irak en Syrië (en Turkije). Faysh Khabur ligt net binnen de administratieve grens van de KAR (KAR) en de oliepijplijn van Kirkuk naar Turkije passeert erdoor.³³ Tijdens de onderhandelingen werd snel duidelijk dat de overdracht van de grensovergangen Faysh Khabur en Ibrahim Khalil (de grens van de KAR met Turkije) aan de Iraakse federale overheid een van de belangrijkste eisen is.³⁴ De controle van de grenzen geeft Irak de opbrengst van de olie-export terug in eigen handen.³⁵ Daarnaast wilt Bagdad voorkomen dat de Iraakse Koerden toegang hebben tot Syrisch Koerdistan (Rojava).³⁶ De KRG ging niet in op de eis en de kwestie blijft onopgelost.³⁷

Deze ontwikkelingen noodzaakten president Barzani, de architect van het referendum, om af te treden. Dit werd beslist in het Koerdische parlement op 29 oktober 2017.³⁸ Barzani kondigde op 1 november 2017 zijn aftreden aan. De belangrijkste bevoegdheden – ontbinding van het parlement, goedkeuring van de begroting, de militaire macht en het veiligheidsapparaat - gaan naar de premier. De rest gaat naar het parlement en de gerechtelijke instanties. Maar de premier is Barzani's neef Nechirvan Barzani en Masoud Barzani zelf blijft aan het hoofd staan van zijn zelfverklaarde High

²⁶ ICG, 16/01/2018, [url](#); ICG, 17/10/2017, [url](#)

²⁷ Daily Sabah, 12/10/2017, [url](#)

²⁸ Ekurd, 28/09/2017, [url](#); Rudaw, 6/10/2017, [url](#)

²⁹ ICG, 17/10/2017, [url](#); HRW, 20/10/2017, [url](#); ICG, 20/02/2018, [url](#)

³⁰ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 18/10/2017, [url](#); ICG, 16/01/2018, [url](#)

³¹ Jamestown Foundation (Sehmr A.), 10/11/2017, [url](#); ICG, 16/01/2018, [url](#); ICG, 17/10/2017, [url](#)

³² HRW, 20/10/2017, [url](#)

³³ BBC, 26/10/2017, [url](#)

³⁴ BBC, 26/10/2017, [url](#)

³⁵ France 24, 27/10/2017, [url](#)

³⁶ The Baghdad Post, 30/10/2017, [url](#); RFE/RL, 31/10/2017, [url](#)

³⁷ Asharq al-Awsat (Aziz I.), 03/03/2018, [url](#); Iraqi Thoughts (Wallace B.) [blog], 15/11/2017, [url](#)

³⁸ Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), 09/11/2017, [url](#)

Political Council, van het KDP-politburo en - peshmerga. Alle belangrijke bevoegdheden blijven achter de schermen dus in zijn handen in een machtsevenwicht met de PUK, zo stellen onder meer analisten voor Jamestown en Carnegie.³⁹ De geplande parlements- en presidentsverkiezingen werden uitgesteld. Het Koerdische parlement blijft in reces wegens het politieke conflict.⁴⁰

Het referendum deed niet alleen de spanningen met Bagdad maar ook de spanningen tussen de Koerdische partijen onderling stijgen. Volgens bijdragen in al-Monitor en Carnegie zagen sceptici binnen de partij PUK, de partij Gorran en onafhankelijke activisten het als een partijdige zet van de KDP.⁴¹ Na de terugtrekking van de PUK-troepen uit Kirkuk midden oktober 2017 beschuldigt de KDP de PUK bovendien van verraad.⁴² Volgend op het ontslag van Barzani werd op 30 oktober 2017 het hoofdkantoor van de KDP in Suleimaniya beschoten.⁴³ In Dohuk en Zakho werden de partijkantoren van Gorran en de PUK vernield of in brand gestoken.⁴⁴

Het referendum tastte eveneens de geloofwaardigheid en legitimiteit van het Koerdische leiderschap aan. Het verlies van Kirkuk halveerde de Koerdische olie-export.⁴⁵ Dit kwam bovenop de reeds jarenlange bevriezing van het federale budget voor de KRG door Bagdad. Nadat de KRG eind 2013 onafhankelijk van Bagdad olie begon te exporteren naar Turkije, ging de federale regering namelijk over tot de bevriezing van het nationale budget bestemd voor de KRG (17 % van het federale budget).⁴⁶ De regio kampt volgens de onafhankelijke Koerdische nieuwssite Ekurd momenteel bijgevolg met de grootste economische crisis sinds haar bestaan.⁴⁷ De achterstand in uitbetalingen van ambtenaren veroorzaakte wijdverspreide armoede, vooral in de provincies Suleimaniya en Halabja.⁴⁸ In de provincie Suleimaniya braken in december 2017 protesten tegen de regering uit.⁴⁹ Het gekelderde vertrouwen in president Barzani en diens regering zette de oppositie aan om het falen van een KDP-PUK regering te benadrukken en haar ontslag te eisen.⁵⁰

Volgend op de Koerdische protesten trokken de partijen Gorran en de Kurdistan Islamic Group (KIG, Komal) zich op 21 december 2017 terug uit de Koerdische regering. Ook de parlementsvoorzitter, Yusuf Mohammed Dasiq, lid van Gorran, kondigde een aantal dagen later zijn ontslag aan.⁵¹ Op 16 januari 2018 trok ook de Kurdistan Islamic Union (KIU) zich terug uit de KRG, waarmee het zich dichterbij het oppositiekamp positioneerde.⁵² Deze gebeurtenissen stellen niet alleen felbevochten parlementsverkiezingen in het voorjaar van 2018 in de KAR in het vooruitzicht maar ook intra-Koerdische strijd met het oog op de federale parlementsverkiezingen in mei 2018.⁵³ Op 10 januari 2018 gingen Gorran, de KIG en de Coalition for Democracy and Justice (onder leiding van voormalig premier Barham Saleh) een alliantie aan om op te komen in de federale parlementsverkiezingen en te winnen in de betwiste gebieden.⁵⁴ De KDP en PUK komen apart op.⁵⁵ De verdeeldheid tussen de

³⁹ Jamestown Foundation (Sehmr A.), 10/11/2017, [url](#); Ekurd Daily (Rubin M.), 21/12/2018, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), 09/11/2017, [url](#)

⁴⁰ UNAMI, 14/12/2017, [url](#)

⁴¹ Al-Monitor Iraq Pulse (Chomani K.), 09/06/2017, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Natali D.), 07/08/2017, [url](#); Al-Monitor Iraq Pulse, 06/08/2017, [url](#)

⁴² Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), 09/11/2017, [url](#); BBC, 30/10/2017, [url](#)

⁴³ ACCORD, 06/11/2017, [url](#)

⁴⁴ BBC, 30/10/2017, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), 09/11/2017, [url](#)

⁴⁵ Ekurd Daily (Rubin M.), 21/12/2018, [url](#)

⁴⁶ FPRI (Helfont S.), 16/05/2017, [url](#); Al Monitor (A. Salih M.), 27/07/2015, [url](#); CRS (Katzman K.), 09/03/2016, [url](#); Al-Monitor (Abbas M.), 08/12/2014, [url](#)

⁴⁷ Ekurd Daily, 21/12/2017, [url](#)

⁴⁸ FPRI (Hama H.), 08/01/2018, [url](#)

⁴⁹ ICG, 31/01/2018, [url](#)

⁵⁰ Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), 09/11/2017, [url](#)

⁵¹ EPIC, 21/12/2017, [url](#); Ekurd Daily, 26/12/2017, [url](#); AP News, 21/12/2017, [url](#)

⁵² ISW (Kassim O.), 25/01/2018, [url](#); NRT TV, 16/01/2018, [url](#)

⁵³ Al-Niqash (Hama Rasheed H.), s.d.[url](#); ISW (Kassim O.), 25/01/2018, [url](#)

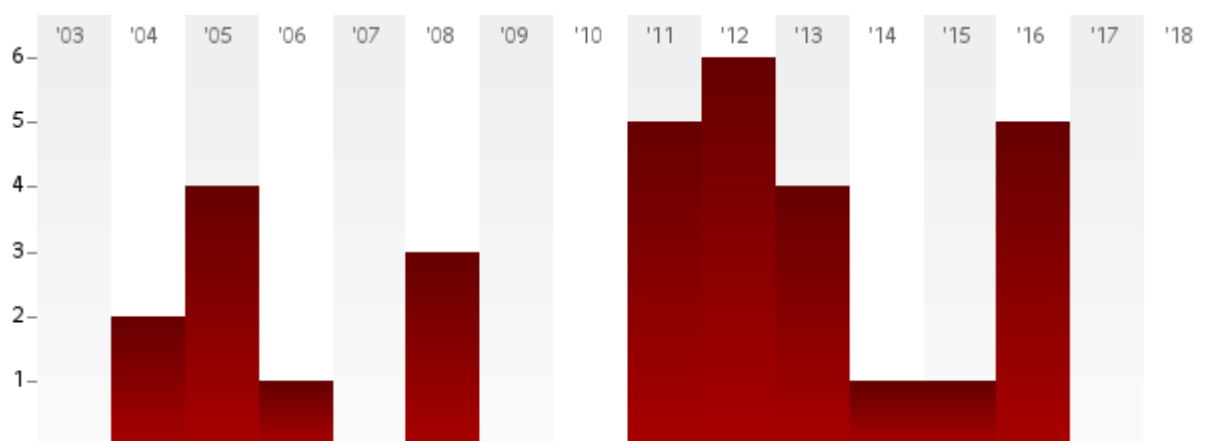
⁵⁴ Al-Monitor (Malazada I.), 26/01/2018, [url](#); CRS, 06/02/2018, [url](#)

Koerdische partijen verhindert de mogelijkheid om als één blok te onderhandelen met Bagdad over de verdeling van het budget, olie-inkomsten, grensovergangen en het luchtruim.⁵⁶

Volgens Megan Connelly evolueerde de KRG van een voorspelbaar, relatief bipolair systeem naar een onvoorspelbaar, onstabiel en multipolair systeem.⁵⁷ Volgens Hawre Hasan Hama voor het Foreign Policy Research Institute (FPRI) bestaat een risico op burgeroorlog.⁵⁸

Niettegenstaande de diepe politieke en economische crisis blijft het geweld in de KAR relatief beperkt. Onder meer uit de data van het Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) blijkt de situatie in de KAR significant stabielere dan de situatie in Centraal-Irak.⁵⁹ Er vallen in vergelijking Centraal-Irak weinig (burger)doden in de KAR. UNAMI publiceert alleen cijfers voor die provincies die door geweld aangetast zijn en dus niet voor de provincies van de KAR.⁶⁰ Volgens de gegevens op de blog Musings on Iraq van Joel Wing, die sinds 2008 het conflict in Irak volgt en onder andere heeft gepubliceerd voor The Jamestown Foundation en The Daily Beast, vielen in 2017 een vijftiental burgerdoden in de KAR, waarvan de meeste bij Turkse luchtaanvallen (zie 3.4) en een aantal door geweld bij demonstraties (zie 3.6).⁶¹ Iraq Body Count, een ngo die zich erop heeft toegelegd om een zo accuraat mogelijk beeld te geven van het aantal en de aard van de dodelijke slachtoffers van geweld, geeft per provincie van de KAR een evolutie van het aantal burgerdoden van 2003 tot begin 2018.⁶²

Dohuk

⁵⁵ CRS, 06/02/2018, [url](#)

⁵⁶ ISW (Kassim O.), 25/01/2018, [url](#)

⁵⁷ Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), 09/11/2017, [url](#)

⁵⁸ FPRI (Hama H.), 08/01/2018, [url](#)

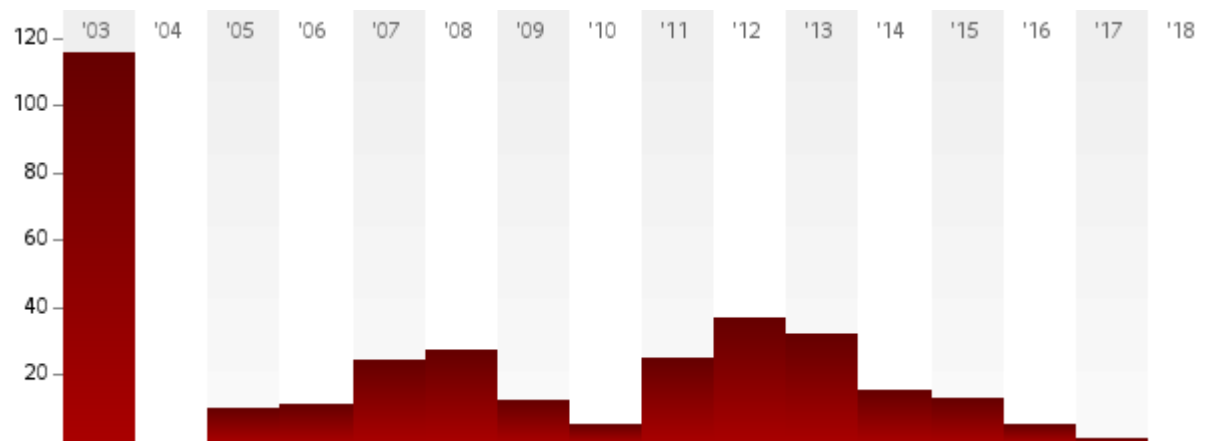
⁵⁹ ACLED, [url](#); UNAMI, laatste update: 01/02/2018, [url](#);

⁶⁰ UNAMI, laatste update: 01/02/2018, [url](#);

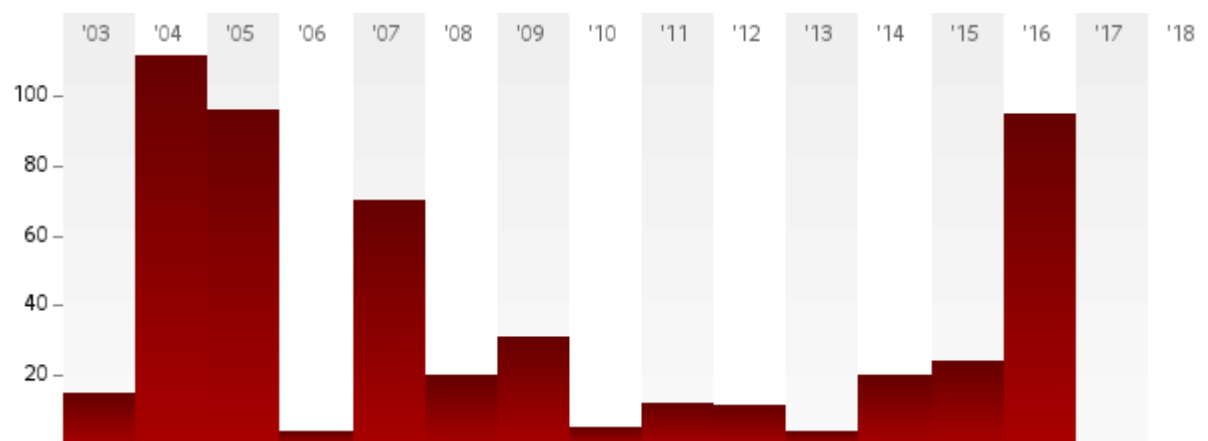
⁶¹ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], [url](#)

⁶² Iraq Body Count, s.d, [url](#)

Suleimaniya

Erbil

Het relatief hoge cijfer voor Erbil in 2016 wordt verklaard door de burgerdoden in het district Makhmur, dat technisch tot de provincie Erbil behoort maar officieel betwist gebied is en dus buiten de officieel erkende grens (*Green Line*) van de KAR ligt.⁶³ Deze burgerdoden, kaderden in de strijd om Mosul in Centraal-Irak en vallen buiten het bestek van deze COI Focus. In 2017 en 2018 worden geen significante veiligheidsincidenten of burgerdoden in Erbil gerapporteerd.

⁶³ Pax for Peace, 06/2016, [url](#); AI, 20/01/2016, [url](#); ICG, 12/05/2015, [url](#)

3. Veiligheidssituatie

3.1. Impact van de strijd tegen IS en het militaire geweld in Centraal-Irak

Tijdens de verslagperiode vond gewapend geweld plaats in de Centraal-Iraakse regio's Ninawa, Kirkuk en Diyala, grenzend aan de KAR.⁶⁴ De gevechten situeren zich uitsluitend in Centraal-Irak, meer bepaald in de betwiste gebieden. Op 31 augustus 2017 heroverde de coalitie tegen IS na een 10 dagen durend offensief het district Tal Afar, wat de volledige herovering van de provincie Ninewa op IS betekende.⁶⁵ Op 10 oktober heroverden de Iraakse troepen en de PMU de districten Hawija en Daquq (provincie Kirkuk) na een 20 dagen durende operatie.⁶⁶ Op 9 december 2017 verklaarde de Iraakse overheid officieel de overwinning op IS met de herovering van grote gebieden in de provincie Anbar.⁶⁷

De militaire strijd van de peshmerga tegen IS versterkte volgens onder meer Jamestown Foundation, ICG en Carnegie Endowment for International Peace de onderlinge rivaliteit tussen de Koerdische partijen.⁶⁸ In plaats van een professioneel leger te vormen, werden de peshmerga in de strijd tegen IS nog meer een verzameling van paramilitaire groepen, waarbij iedere groep aan een andere partijleider verantwoording aflegt. Er vonden weinig gezamenlijke operaties tegen IS plaats vanuit de verschillende territoriale claims op de betwiste gebieden die de verschillende Koerdische fracties legden. De komst van IS heeft op die manier volgens onder meer ICG de versplintering van de Koerdische politiek versneld.⁶⁹ Het grootste veiligheidsrisico voor de KRG is, volgens het FPRI en ICG, dan ook de afwezigheid van een professioneel en eengemaakt leger.⁷⁰ Naast 45.000 peshmerga in de gemeenschappelijke PUK-KDP Brigades (Regional Guard Brigades, RGB's) die onder het Ministerie van Peshmerga vallen, bevinden ongeveer 150.000 peshmerga zich nog steeds onder de directe controle van de respectievelijke partijen.⁷¹ Daarnaast zijn de buitenlandse wapenleveringen de KDP, aan de macht in hoofdstad Erbil, disproportioneel meer ten goede gekomen (de strijd om Mosul werd in hoofdzaak door de KDP gestreden), waardoor de PUK afhankelijker is geworden van Iraanse militaire steun en het bondgenootschap met de PKK.⁷² Volgens Frzand Abdullah voor het onafhankelijk mediaplatform Open Democracy deed de internationale hulp het machtsevenwicht in de KAR kantelen en bracht de regio 20 jaar terug naar een tijdperk van onwettige militaire groepen. De door het buitenland geleverde wapens, munitie en uitrusting werden onwettig opgeslagen in opslagruimtes van de politieke partijen. Anderen werden aan het front onevenredig verdeeld aan commandanten met partijbanden. De geplande hervormingen in de regio kwamen tot stilstand en de regering en parlement kwamen lam te liggen.⁷³ Zoals beschreven in hoofdstuk 2 vergrootte het door de KDP georkestreerde onafhankelijkheidsreferendum de intra-Koerdische tweedracht, wat een veiligheidsrisico voor de KAR inhoudt.

⁶⁴ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], [url](#); Iraq Body Count, s.d., [url](#); United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#); United Nations Security Council, 19/10/2017, [url](#); EPIC, s.d., [url](#); UNAMI, laatste update: 01/02/2018, [url](#) ISW, s.d., [url](#)

⁶⁵ CRS, 06/02/2018, [url](#); United Nations Security Council, 19/10/2017, [url](#)

⁶⁶ United Nations Security Council, 19/10/2017, [url](#)

⁶⁷ CRS, 06/02/2018, [url](#); United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#)

⁶⁸ Carnegie Endowment for International Peace (Natali D.), 07/08/2017, [url](#); The Jamestown Foundation, 19/08/2016, [url](#); Post War Watch (Hiltermann J.), 10/10/2016, [url](#); Bauer S, 11/2015, [url](#); ICG, 12/05/2015, [url](#)

⁶⁹ ICG, 16/01/2018, [url](#); Foreign Affairs (Fantappie M.), 14/06/2015, [url](#); ICG, 12/05/2015, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Fumerton M., van Wilgenburg W.), 16/12/2015, [url](#)

⁷⁰ FPRI (Helfont S.), 16/05/2017, [url](#); ICG, 12/05/2015, [url](#)

⁷¹ Al-Niqash (Farhan M.), 04/01/2018, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Fumerton M., van Wilgenburg W.), 16/12/2015, [url](#)

⁷² ICG, 16/01/2018, [url](#); Bauer S, 11/2015, [url](#); Post War Watch (Hiltermann J.), 10/10/2016, [url](#);

⁷³ Open Democracy (Abdullah F.), 12/04/2017, [url](#)

De overwinning op IS gaf het nog in Hawija aanwezige Iraakse leger en PMU in de nasleep van het referendum momentum om de (onderling verdeelde) Koerdische troepen te verdrijven uit Kirkuk en de betwiste gebieden onder Koerdische controle.⁷⁴

Er is geen frontlinie meer tussen de peshmerga en IS. De peshmerga worden waar nodig ingezet om de stabiliteit te garanderen. Op 7 februari 2018 werkten de peshmerga en het Iraakse leger (en PMU) voor het eerst na het onafhankelijkheidsreferendum weer samen in een gecoördineerde actie tegen overgebleven IS-strijders. De militaire operatie vond plaats in Oost- Tuz Khurmatu.⁷⁵ Het noordoostelijke gebergte in het district werd niet bewaakt aangezien het de scheidingslijn vormde tussen de Koerdische troepen en het Iraakse leger waardoor het een broeinest werd voor IS-restanten en nieuwe gewapende groeperingen, zoals de White Banners (White Flags).⁷⁶ Deze laatste zou bestaan uit IS-strijders en Koerden die zich verzetten tegen de Iraakse regeringscontrole in Kirkuk en Tuz Khurmatu.⁷⁷ Begin maart 2018 vonden zware gewapende confrontaties plaats tussen de White Flags en peshmerga.⁷⁸

De Koerdische veiligheids- en ordediensten blijven alert zolang gewapende confrontaties plaatsvinden tussen IS en de Koerdische troepen in Centraal-Irak. Er worden zeer strikte veiligheidsmaatregelen in acht genomen. De KRG is erg beducht voor infiltratie van IS in de KAR.⁷⁹ Op 24 februari 2018 zou volgens anonieme bron geciteerd door de Iraakse ngo Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC) de weg Kirkuk-Suleimaniya gesloten zijn als voorzorgsmaatregel voor het ontstaan van een migratiegolf na geruchten dat IS delen van het randgebied van Kirkuk controleert.⁸⁰ Volgens anonieme bronnen zouden peshmerga zich op 26 februari 2017 in coördinatie met het Iraaks leger en de PMU opstellen in de regio Kokja in de provincie Kirkuk.⁸¹

3.2. Terreurgeweld

De KAR ontsnapt grotendeels aan het terreurgeweld in Irak.⁸² De jaren volgend op de val van het Baath-regime in 2003 was er sprake van enkele grote aanslagen⁸³ maar het voorbije decennium vonden er slechts drie grootschalige terroristische aanslagen plaats met name in 2013, 2014 en 2015. De eerste, op 29 september 2013, betrof een gecoördineerde zelfmoordaanslag op het hoofdkwartier van de Asayish (veiligheidsdienst) in Erbil. Hierbij kwamen zes leden van de veiligheidsdienst om het leven. Er vielen meer dan 60 gewonden.⁸⁴ De aanslag werd opgeëist door IS en gold als vergelding voor de vermeende hulp van president Barzani aan Bagdad in de strijd tegen IS.⁸⁵ De aanslag was de eerste in zijn soort sinds mei 2007, toen nabij dezelfde hoofdkwartieren een aanslag plaatsvond waarbij 19 doden vielen en die opgeëist werd door de toenmalige Islamitische Staat in Irak.⁸⁶

⁷⁴ ICG, 20/02/2018, [url](#)

⁷⁵ EPIC, 08/02/2018, [url](#); VOA News (Hussein R.), 07/02/2018, [url](#)

⁷⁶ VOA News (Hussein R.), 07/02/2018, [url](#)

⁷⁷ The Arab Weekly, 11/02/2018, [url](#)

⁷⁸ Bas News, 02/03/2018, [url](#)

⁷⁹ ACAPS, 24/08/2016, [url](#); HRW, 03/07/2017, [url](#); HRW, 27/10/2016, [url](#); HRW, 21/06/2017, [url](#)

⁸⁰ EPIC, 01/03/2018, [url](#)

⁸¹ EPIC, 01/03/2018, [url](#)

⁸² UNAMI, laatste update: 01/02/2018, [url](#); Iraq Body Count Database, s.d, [url](#); OSAC, 13/02/2011, [url](#); USDOS, 19/07/2017, [url](#)

⁸³ De organisaties Ansar al-Islam en Jaish Ansar al-Sunna worden verantwoordelijk geacht voor deze terreuraanslagen op voornamelijk politieke en militaire PUK- en KDP- de doelwitten. De laatste grote aanslag werd gepleegd door het toenmalige Islamic State of Iraq op 9 mei 2007. In de periode 2008- 2012 vonden geen grootschalige aanslagen meer plaats.

⁸⁴ Al-Monitor (Van Wilgenburg W.), 29/9/2013, [url](#)

⁸⁵ Al-Monitor (van Wilgenburg), 7/11/2013, [url](#)

⁸⁶ Kurd Net, 12/10/2013, [url](#)

Op 19 november 2014 werd een zelfmoordaanslag gepleegd op de hoofdzetel van het provinciebestuur in Erbil. Volgens HRW vielen er tien burgerdoden en tientallen gewonden toen aan een checkpoint voor het gebouw een zelfmoordvest (*Suicide Vest*, SVEST) in een auto afging.⁸⁷ Volgens IS zou de aanslag zijn uitgevoerd door Abdulrahman al-Kurdi, een Koerd.⁸⁸ In juni 2016 werden volgens lokale media zeven personen tot de dood en vijf tot levenslang veroordeeld voor hun betrokkenheid bij de aanslag.⁸⁹

Op 17 april 2015 vond een zelfmoordaanslag plaats nabij het Amerikaanse consulaat in Erbil. Volgens veiligheidsbronnen was het consulaat het doelwit maar werden de daders voor de ingang tegengehouden en ontplofte de autobom aan een café. Er vielen drie doden en veertien gewonden.⁹⁰ De verantwoordelijkheid voor de aanslag werd door IS opgeëist.⁹¹ Op 13 juni 2016 werden zeven personen ter dood en tien tot levenslang veroordeeld door het Strafhof van Erbil voor hun betrokkenheid bij de aanslag.⁹²

Daarnaast vonden in de KAR sporadisch kleinschalige en gerichte aanvallen plaats. Hierbij vallen weinig tot geen burgerslachtoffers maar, volgens het Crime and Safety Report van het Overseas Security Advisory Council (OSAC), beïnvloeden ze wel het veiligheidsgevoel bij de bevolking.⁹³

Volgens het Institut Français des Relations Internationales (IFRI) vonden van 2013 tot en met 2016 in totaal 14 terreuraanvallen (zelfmoordaanslagen, autobommen, aanslagen op instituten en politieke moorden) plaats in de KAR. Hierbij vielen 37 doden en 135 gewonden. Er werden 56 terroristen doodgeschoten en 60 gearresteerd.⁹⁴

Op 14 augustus 2016 vond een aanslag (motorfietsbom) plaats op de kantoren van de ngo Kurdistan Movement for a Free Society (Tavgara Azadi) in Halabja, waarbij een persoon gewond raakte.⁹⁵ Op 15 augustus 2016 blies een IS-strijder zichzelf op bij een aantal Asayish-agenten in de regio Delezha (provincie Suleimaniya). Vier van hen raakten hierbij gewond.⁹⁶ Op 17 augustus 2016 werden vier IS-strijders gedood door de Asayish in het gebergte Azdakh (subdistrict Sangaw, provincie Suleimaniya). De IS-strijders kwamen in een hinderlaag van de Asayish terecht. Een andere strijder blies zichzelf op. Drie Asayish raakten hierbij gewond.⁹⁷ Op 27 november 2016 verklaart de KDP dat een gewapende groepering een aanval met automatische wapens uitvoerde op het partijbureau in Chamchamal, een stad 55 km ten westen van de stad Suleimaniya. Er vielen geen slachtoffers. De identiteit van de daders is niet gekend.⁹⁸ Op 4 december 2016 zouden twee onbekenden zichzelf tot ontploffing gebracht hebben in een aanslag op leden van de Asayish in het dorp Bunkala, ten zuiden van Suleymania. De aanslag volgde op een aanval twee dagen eerder waarbij ongekende mannen Asayish-troepen aanvielen en twee burgerdoden vielen.⁹⁹ In maart 2017 werd een peshmerga

⁸⁷ HRW, 21/11/2014, [url](#)

⁸⁸ The Jamestown Foundation (Brandon J.), 05/01/2015, [url](#)

⁸⁹ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 03/08/2016, [url](#)

⁹⁰ EPIC (Ali A.), 17/04/2015, [url](#)

⁹¹ ICG, 30/04/2015, [url](#)

⁹² Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 03/08/2016, [url](#)

⁹³ OSAC, 13/02/2011, [url](#); OSAC, 23/02/2016, [url](#)

⁹⁴ IFRI (Bakawan A.), 07/2017, [url](#)

⁹⁵ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 14/08/2016, [url](#); Ekurd, 16/06/2016, [url](#)

⁹⁶ Ekurd, 15/08/2016, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 14/08/2016, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 05/09/2016, [url](#)

⁹⁷ Ekurd, 18/08/2016, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 05/09/2016, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 21/08/2016, [url](#)

⁹⁸ EPIC, 01/12/2016, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 02/12/2016, [url](#)

⁹⁹ ISW, 06/12/2016, [url](#)

gedood in Oost-Dohuk.¹⁰⁰ Op 20 februari 2018 openen onbekenden het vuur op een directoraat van de veiligheidsdienst in Chamchamal in het Westen van de provincie Suleimaniya.¹⁰¹

Doelwit van de aanslagen in de KAR, zo blijkt ook uit bovenstaande, betrof over het algemeen de overheid en veiligheidsdiensten, zo stellen ook IOM en het OSAC.¹⁰² De Koerdische regering werd een van de belangrijkste bondgenoten van het Westen in de strijd tegen IS. Dit bondgenootschap maakt hen doelwit van IS. Daarnaast wordt IS' vijandschap jegens de Koerdische partijen en regering volgens analist van Wilgenburg (The Jamestown Foundation, al-Monitor) gevoed door de nadruk die zij leggen op de Koerdische identiteit eerder dan de islamitische.¹⁰³ IS zelf stelt Koerdische moslims niet als dusdanig te viseren, aldus van Wilgenburg.¹⁰⁴

Schattingen van Iraakse Koerden die in 2014 en 2015 tot IS toetraden variëren van 300 (volgens KDP-bronnen) tot 500 (volgens Koerdische media).¹⁰⁵ De meeste Koerden die tot IS toetraden, werden gerekruteerd in het islamistische bolwerk Halabja waar Koerdische en Amerikaanse strijdkrachten in 2003 islamistische groeperingen neersloegen.¹⁰⁶ Ook jihad-analist Aymenn Jawad al-Tamimi, die onder andere heeft gepubliceerd voor CTC Sentinel, The Daily Beast en Jihadology, stelt dat de meerderheid van Koerdische IS-strijders afkomstig van de KAR is en zij ideologisch gedreven zijn, meer dan hun Arabische militiegenoten die zich soms meer uit pragmatisme met IS verbonden. Dankzij hun Koerdische identiteit kunnen zij de Koerdische veiligheidsdiensten bij verrassing treffen. Deze laatsten verwachten eerder een aanslag vanuit de hoek van nieuw aangekomen Arabische ontheemden (*internally displaced persons, IDP's*).¹⁰⁷

De impact van Koerdische IS-strijders op de veiligheidssituatie in de KAR is minder dan verwacht gebleken. Volgens van Wilgenburg is het aantal Koerdische rekruten sinds het IS-offensief in augustus 2014 gedaald dankzij het efficiënte optreden van de Asayish.¹⁰⁸ Deze voerde de monitoring van potentiële strijders op, ontmantelde *sleepers cells* en arresteerde verschillende IS-leden, zo stelt ook het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, hierover geconsulteerd door de Immigration and Refugee Board of Canada.¹⁰⁹ Volgens het OSAC zijn de Koerdische veiligheidsdiensten goed getraind, professioneel, uitgerust met moderne wapens en kunnen zij snel optreden bij veiligheidsincidenten.¹¹⁰ Er waren in 2016 en 2017 verschillende berichten van verijdelde aanslagen door de Koerdische veiligheidsdiensten.¹¹¹ In januari 2016 zou een aanslag in Suleimaniya verijdeld zijn, zo stelt het Crime and Safety Report van OSAC. In februari 2016 arresteerden de Koerdische veiligheidsdiensten de leden van een terreurcel die een aanslag in Erbil beraamden.¹¹² In november 2016 werden een team zelfmoordterroristen onderschept toen zij de regio vanuit Kirkuk wilden binnenkomen.¹¹³ Midden januari 2017 verklaarden de veiligheidsdiensten in Suleimaniya 60 IS-strijders te hebben gearresteerd en er 14 te hebben gedood.¹¹⁴

¹⁰⁰ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 14/04/2017, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 14/04/2017, [url](#)

¹⁰¹ Bas News, 21/02/2018, [url](#)

¹⁰² Danish Immigration Service, 04/2016, [url](#); OSAC, 13/02/2017, [url](#)

¹⁰³ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 19/12/2014, [url](#)

¹⁰⁴ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 19/12/2014, [url](#)

¹⁰⁵ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 20/03/2015, [url](#)

¹⁰⁶ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 19/12/2014, [url](#)

¹⁰⁷ Al-Tamimi (A.J), 21/11/2014, [url](#)

¹⁰⁸ The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), 20/03/2015, [url](#)

¹⁰⁹ AI, 24/02/2016, [url](#); Immigration and Refugee Board of Canada, 16/02/2016, [url](#)

¹¹⁰ OSAC, 13/02/2017, [url](#)

¹¹¹ Immigration and Refugee Board of Canada, 16/02/2016, [url](#); Danish Immigration Service, 04/2016, [url](#)

¹¹² OSAC, 23/02/2016, [url](#)

¹¹³ OSAC, 13/02/2017, [url](#)

¹¹⁴ ACCORD, 10/05/2017, [url](#)

Volgens een analist voor het Carnegie Middle East Center werden tegen 2016 bovendien de meeste Koerdische leden van IS gedood in de strijd.¹¹⁵

Ook daalde het aanzien van IS onder Koerdische islamisten naarmate het meer in het defensief gedrongen werd. Voorts heerst een verhoogde aandacht onder de Koerdische bevolking. De meeste Koerden zouden een vermeende sympathie voor IS onmiddellijk aan de Asayish rapporteren, zo stelt IOM, hierover geconsulteerd door de Deense migratiedienst.¹¹⁶ Ondanks de dreiging is het geweld in de KAR volgens de geraadpleegde bronnen bijgevolg veel minder frequent dan elders in Irak en heerst in de regio een relatieve stabiliteit. De relatief homogene Koerdische bevolkingssamenstelling en de sterke aanwezigheid van de Koerdische Asayish en peshmerga voorkomen terreuraanslagen.¹¹⁷ De zeldzame terreurdaden in Noord-Irak en het lage aantal burgerslachtoffers veruitwendigt zich in de massale aanwezigheid van meer dan een miljoen vluchtelingen en IDP's in de noordelijke provincies (zie 3.6). De veiligheidscontroles aan de controleposten aan de grens met Centraal-Irak (en Syrië) werden sterk opgevoerd uit vrees voor infiltratie van IS-strijders onder de IDP's.¹¹⁸

Terreurgeweld in Noord-Irak valt volgens onder meer jihad-analist al-Tamimi louter te verwachten van IS.¹¹⁹ Een andere jihadistische groep met Koerdische strijders en een sterke vijandigheid jegens de KRG is Jamaat Ansar al-Islam, ontstaan uit het vroegere Ansar al-Islam. Maar deze zag haar capaciteit ernstig afnemen door strafcampagnes van IS en door overlopers naar IS.¹²⁰ Volgens analist Thomas Joscelyn (The Long War Journal) en Alexander Ohlers (Jamestown Foundation) heeft Jamaat Ansar al-Islam nu ook een eerder Arabische-soennitische dan wel Koerdische inslag en creëerde het banden met al-Qaeda. De aanvallen die het opeiste, vonden in Centraal-Irak plaats.¹²¹

3.3. Het dispuut met de Iraakse regering rond de betwiste gebieden en de grensposten

De onduidelijke toekomst van de betwiste gebieden zet de relaties tussen de KRG en de Centraal-Iraakse regering sinds de militaire interventie in 2003 op scherp. Een definitieve regeling voor de status van deze gebieden (waaronder Kirkuk) wordt in artikel 140 van de Iraakse grondwet bepaald. De in dit grondwetsartikel vooropgestelde volkstelling en referendum werden echter stelselmatig uitgesteld.¹²² Daar waar de Koerden sinds augustus 2014 hun controle over de betwiste gebieden met 50 % wisten uit te breiden (¹²³), heroverden de Iraakse troepen dit gebied in oktober 2017 opnieuw (zie hoofdstuk 2 en onderstaande kaart). Het terugtrekken van Koerdische troepen stelde een einde aan het risico op een gewapend treffen tussen de PMU en de peshmerga in onder meer Kirkuk, Tuz Khurmatu en Sinjar (alsook aan de intra-Koerdische impasse tussen de KDP en de PKK over Sinjar), wat het risico inhield op uitdeining naar de KAR.¹²⁴

¹¹⁵ ACCORD, 06/11/2017, [url](#)

¹¹⁶ Danish Immigration Service, 04/2016, [url](#)

¹¹⁷ OSAC, 13/02/2017, [url](#); UK Home Office, 08/2016, [url](#); Danish Immigration Service, 04/2016, [url](#); World Bank, 24/04/2015, [url](#); Van Wilgenburg W., 20/03/2015, [url](#);

¹¹⁸ EPIC, 01/03/2018, [url](#); ACAPS, 24/08/2016, [url](#); IOM, 15/08/2017, [url](#); Immigration and Refugee Board of Canada, 16/02/2016, [url](#); Danish Immigration Service, 04/2016, [url](#); UK Home Office, 08/2016, [url](#); HRW, 27/10/2016, [url](#); HRW, 03/07/2017, [url](#); HRW, 21/06/2017, [url](#);

¹¹⁹ ACCORD), 06/11/2017, [url](#); Al-Tamimi (A.J.), 21/11/2014, [url](#)

¹²⁰ Al-Tamimi (A.J.), 21/11/2014, [url](#);

¹²¹ The Jamestown Foundation (Ohler A.), 05/05/2017, [url](#); The Long War Journal (Joscelyn T.), 20/06/2014, [url](#)

¹²² ICG, 28/3/2011, [url](#); Rudaw, 24/3/2012, [url](#)

¹²³ Hiltermann J., 01/07/2017, [url](#); The Wall Street Journal (Kesling B.), 15/09/2016, [url](#); The Jamestown Foundation, 19/08/2016, [url](#); Bauer S, 11/2015, [url](#)

¹²⁴ ICG, 20/02/2018, [url](#)

De relatie tussen de KRG en de Centraal-Iraakse regering blijft, volgens onder meer het Irak-rapport van het Congressional Research Service (CRS), evenwel erg gespannen.¹²⁵

Koerdische en Iraakse troepen blijven ontplooid tegenover elkaar op verschillende fronten verspreid over de betwiste gebieden, ook bij de strategische gevoelige drie landen regio (Irak, Syrië, Turkije). Er blijven spanningen bestaan over de controle van de grensovergangen Faysh Khabour en Ibrahim Khalil. UNAMI bericht midden januari 2017 dat sinds eind oktober 2017 geen technische onderhandelingen tussen beide legers meer werden gehouden en een informeel ongemakkelijk bestand tot stand kwam in plaats van een officieel akkoord.¹²⁶

¹²⁵ CRS, 06/02/2018, [url](#); Hiltermann J., 01/07/2017, [url](#); Al-Monitor Iraq Pulse, 06/08/2017, [url](#);

¹²⁶ United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#); CRS, 06/02/2018, [url](#);

Disputed Territories in Iraq Areas of Influence as of January 25, 2018¹²⁷

¹²⁷ CRS, 06/02/2018, [url](#)

3.4. Turkse luchtaanvallen op PKK-doelwitten

Gedeelten van de KAR vormden het voorbije decennium het doelwit van militaire acties van het Turkse leger, gericht tegen de aanwezige Koerdische rebellen behorend tot de PKK. Burgers werden, volgens onder meer UNHCR en ICG, bij deze aanvallen niet gevisieerd maar honderden families uit de grensregio raakten ontheemd.¹²⁸ In maart 2013 werd een vredesakkoord afgesloten tussen de PKK en de Turkse overheid.¹²⁹ In de loop van 2013 en 2014 bleef het staakt-het-vuren stand houden en de PKK-strijders trokken zich voor een groot deel terug in hun basissen in de KAR aan de grens met Turkije.¹³⁰ Hierin kwam abrupt verandering toen de Turkse luchtmacht op 25 juli 2015 PKK-doelwitten in Noord-Irak bombardeerde. Dit gebeurde nadat de PKK twee Turkse politieagenten vermoordde, waarbij het de Turkse staat beschuldigde van collaboratie met IS. Hiermee kwam een einde aan de twee jaar durende wapenstilstand. De PKK op haar beurt voerde opnieuw aanslagen uit in Turkije.¹³¹

De Turkse regering geeft geen exacte aantallen of locaties van de luchtaanvallen vrij.¹³² Er is weinig tot geen onafhankelijke berichtgeving aangezien journalisten geen toegang hebben tot het grensgebied zonder voorafgaandelijke toestemming van de PKK. De Turkse offensieven bestaan voornamelijk uit gerichte luchtaanvallen op PKK-basissen in bergachtig en dunbevolkt gebied dat grotendeels buiten de controle van de KRG valt. In de gevisieerde grenszone bevinden zich een paar honderd veelal verlaten dorpjes en PKK-basissen.¹³³ Volgens een lokale verantwoordelijke in het Qandil-gebergte bevinden zich in de bergstreek onder controle van de PKK 61 dorpjes waar burgers wonen en geen PKK-strijders. Volgens een volkstelling in 2013 gaat het om zo'n 8.000 inwoners.¹³⁴ De Turkse luchtaanvallen treffen naast de PKK-kampen ook Koerdische dorpen.¹³⁵ Honderden dorpelingen zouden volgens het Koerdische nieuwsagentschap Rudaw schade aan hun landbouwgronden en eigendommen hebben.¹³⁶ Volgens een PKK-bron geciteerd in Niqash werden meer dan 100 huizen van burgers vernietigd door de Turkse luchtaanvallen.¹³⁷ Volgens lokale bronnen geciteerd in Bas News zijn honderden dorpen in Koerdisch grensgebied verlaten omwille van de Turkse luchtaanvallen.¹³⁸ Volgens de internationale ngo Christian Peacemaker Teams (CPT) is de ontheemding ten gevolge van de luchtaanvallen dermate wijd verspreid en aanhoudend dat de provincies niet over officiële registratie ervan beschikken. De ontheemding kan een aantal dagen duren maar ook een aantal decennia. Veel dorpelingen verlieten hun gronden en bouwden een nieuw dorp in de omstreken. Wanneer het nieuwe dorp gebombardeerd wordt, moet het opnieuw verplaatsen. Zo zouden de dorpen Shahe in het district Akre en het dorp Sargali in het district Amedi (provincie Dohuk) zich ten gevolge van de luchtaanvallen reeds op drie verschillende plaatsen bevonden hebben. Het dorp Shahe bevatte vroeger 15 families, nu nog slechts 5 waarbij een meerderheid slechts terugkeert voor het plantseizoen.¹³⁹ De Koerdische analist Vager Saadullah stelt op de site War is Boring dat dorpelingen berichten dat de PKK hun basissen steeds dichterbij de dorpen brengen.¹⁴⁰ De infrastructuur in de regio is volgens de ngo CPT ernstig beschadigd gaande van huizen, scholen, wegen, water- en elektriciteitsprojecten. Gezien het hoge dreigingsniveau

¹²⁸ ICG, 11/09/2012, [url](#); UNHCR, 31-05-2012, [url](#)

¹²⁹ New York Times (Arsu S.), 21/03/2013, [url](#)

¹³⁰ Kurdpress, 27/07/2013, [url](#); Open Democracy (Alparslan N.), 14/10/2013, [url](#); Al-Monitor (Çandar C.), 20/11/2013, [url](#)

¹³¹ Ekurd, 09/08/2015, [url](#)

¹³² Musings on Iraq (Wing J.) [blog], [url](#); IRIN, [url](#), 11/08/2015

¹³³ War is boring (Saadullah V), 05/08/2015, [url](#)

¹³⁴ AI, 11/08/2015, [url](#); Niqash, 12/04/2017, [url](#)

¹³⁵ CPT, 06/06/2017, [url](#); Rudaw, 07/08/2015, [url](#)

¹³⁶ Rudaw, 08/09/2015, [url](#)

¹³⁷ Niqash, 12/04/2017, [url](#)

¹³⁸ Bas News, 03/07/2017, [url](#); Bas News, 29/06/2017, [url](#)

¹³⁹ CPT, 17/10/2017, [url](#)

¹⁴⁰ War is boring (Saadullah V), 05/08/2015, [url](#)

herinvesteert de Koerdische overheid niet in de beschadigde dorpen, waardoor in vele dorpen basisvoorzieningen ontbreken. Er bestaat geen systeem dat bijstand verleent aan de slachtoffers van de luchtaanvallen, wegens de decennialange duur van de aanvallen, de economische crisis in de KAR en het gebrek aan internationale aandacht.¹⁴¹ De KRG heeft zich volledig uit de regio teruggetrokken en houdt zich afzijdig van het conflict.¹⁴² De grensstreek staat militair onder de controle van de PKK.¹⁴³

Het Turkse leger voert op regelmatige basis (soms om de paar dagen) luchtaanvallen uit op PKK-doelwitten in Iraaks Koerdistan. Beide zijden berichten slechts af en toe over slachtoffers.¹⁴⁴ In geïsoleerde gevallen is er sprake van burgerdoden. Uit de geraadpleegde bronnen kan worden opgemaakt dat dit gebeurde in augustus 2015, in oktober 2016 en bij verschillende aanvallen in 2017 (zie verder). Op 1 augustus 2015 vielen volgens onder meer AI, IRIN, ISW en het Koerdisch nieuwsagentschap Rudaw acht burgerslachtoffers bij herhaaldelijke luchtbombardementen op het afgelegen dorpje Zargali (district Rawanduz, provincie Erbil) aan de rand van het Qandilgebergte nabij de Turkse en Iraanse grens. Onder de slachtoffers bevonden zich een aantal gemeentewerkers en peshmerga die op dat moment niet in dienst waren (de peshmerga zijn bovendien geen betrokken partij). Er vielen tevens minstens acht gewonden.¹⁴⁵ Volgens de Turkse autoriteiten woonden in het dorp verschillende PKK-kaderleden.¹⁴⁶ Amnesty International, dat een *fact-finding* missie naar het dorp ondernam, stelt dat de slachtoffers geen banden met de PKK hadden en er zich in het dorp geen militaire doelwitten bevonden. Het dichtstbijzijnde checkpoint van de PKK zou zich op drie tot vijf kilometer bevinden.¹⁴⁷ Er zijn PKK-strijders in de regio maar of de PKK in het dorp een basis had, blijft ook volgens de bevindingen van IRIN alsook het Koerdische medianetwerk Rudaw onduidelijk.¹⁴⁸ IOM bericht dat ongeveer 900 personen vluchtten uit Zargali naar een subdistrict verder westwaarts.¹⁴⁹ Op 23 oktober 2016 kwamen drie peshmerga, terwijl deze niet in dienst waren, om bij een luchtaanval op hun boerderijen in het district Mergasur (provincie Erbil). Dit bericht een intern en vertrouwelijk rapport van een internationale organisatie dat de mensenrechtensituatie in Irak nauwgezet opvolgt.¹⁵⁰

In juni 2017 bericht de internationale ngo CPT na een *fact-finding* missie ter plaatse dat in de eerste helft van 2017 meer dan 40 Turkse luchtaanvallen plaatsvonden op Koerdische grensdorpen en omliggende regio's.¹⁵¹ Verschillende families verlieten de regio. Huizen en gronden raakten beschadigd. Op 21 en 22 april 2017 voerden Turkse militaire jets luchtaanvallen uit op het Kurazhari gebergte in het subdistrict Shiladze en de regio Kane dicht bij het centrum van Amedi in het noorden van de provincie Dohuk. Deze aanvallen viseerden een kippenboerderij en een vrouw raakte hierbij gewond.¹⁵² Dit betreft de eerste gerapporteerde burgergewonde in 2017.¹⁵³ In mei 2017 voerde het Turkse leger volgens Ekurd en NRT TV acht luchtbombardementen uit op de KAR waarbij een aantal

¹⁴¹ CPT, 17/10/2017, [url](#)

¹⁴² Niqash, 12/04/2017, [url](#); Rudaw, 07/08/2015, [url](#); War is boring (Saadullah V), 05/08/2015, [url](#)

¹⁴³ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 08/01/2018, [url](#)

¹⁴⁴ International Business Times (Sultania D.), [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], s.d, [url](#)

¹⁴⁵ ISW (Adnan S.), 04/08/2015, [url](#); IRIN (Cornish C.), 05/08/2015, [url](#); AI, 11/08/2015, [url](#); Rudaw, 02/08/2015, [url](#)

¹⁴⁶ Rudaw, 02/08/2015, [url](#)

¹⁴⁷ AI, 11/08/2015, [url](#)

¹⁴⁸ IRIN (Cornish C.), 05/08/2015, [url](#)

¹⁴⁹ IOM, 04/08/2015, [url](#)

¹⁵⁰ Internationale Organisatie, 27/10/2016. Deze rapporten zijn voor intern gebruik, en omwille van de veiligheid van de informanten van deze organisatie en van haar medewerkers moeten zij confidentieel blijven.

¹⁵¹ CPT, 06/06/2017, [url](#)

¹⁵² Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 21/04/2017, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 10/05/2017, [url](#); EPIC, 27/04/2017, [url](#); ACCORD, 10/05/2017, [url](#)

¹⁵³ EPIC, 27/04/2017, [url](#)

burgerdoden vielen.¹⁵⁴ Bij twee aanvallen raakten volgens Musings on Iraq dertien PKK-strijders en twee burgers gedood. Vier burgers raakten gewond.¹⁵⁵ Volgens EPIC viel op 3 mei 2017 een burgerdode en zeven gewonden door Turkse artillerie in de regio Amedi in het noorden van de provincie Dohuk.¹⁵⁶ In juli 2017 werd bij een luchtbombardement een auto met burgers geraakt in het district Zakho. Hierbij geraakten volgens de ngo CPT vier burgers gewond.¹⁵⁷

In de tweede helft van 2017 voerde de Turkse overheid de luchtaanvallen op PKK-doelwitten in de KAR op. Veel dorpen werden hierdoor getroffen.¹⁵⁸ In totaal zouden hier volgens analyse van de gegevens in Musings on Iraq een elftal burgerdoden gevallen zijn.¹⁵⁹

Het Turkse leger verklaart op 11 september 2017 vier PKK-leden te hebben gedood bij luchtraids op PKK-posities in de regio Zap.¹⁶⁰ Volgens de lokale pers in Dohuk zouden op 20 september 2017 bij Turkse luchtaanvallen op de grensregio Saidan bij de stad Amedi (provincie Dohuk) drie burgers gedood en een niet nader vermeld aantal burgers gewond zijn.¹⁶¹ Volgens een verklaring van de KRG zouden die dag bij Turkse luchtaanvallen op Shiladze (provincie Dohuk) in totaal negen burgerdoden gevallen zijn.¹⁶² Musings on Iraq maakt gewag van in totaal zeven burgerdoden.¹⁶³ Op 27 september 2017, twee dagen na het onafhankelijkheidsreferendum, meldt het Turkse leger 13 PKK-strijders in Iraaks Koerdistan te hebben gedood met een luchtaanval.¹⁶⁴

Op 17 oktober 2017 werden volgens het Turkse leger vier Turkse soldaten gedood bij twee verschillende IED-aanslagen door de PKK in de regio Zap.¹⁶⁵ De Turkse luchtmacht zou op haar beurt vijf PKK-strijders gedood hebben.¹⁶⁶

In november 2017 voerde het Turkse leger drie luchtaanvallen uit op het Asos-gebergte (district Mawat, provincie Suleimaniya) op 2 km van het dorpje Galala.¹⁶⁷ Bij een Turkse luchtaanval op de grensregio in Dohuk midden november 2017 zou volgens Musings on Iraq minstens één burgerdode en een gewonde gevallen zijn.¹⁶⁸ Volgens de Turkse luchtmacht zou de PKK op 16 november 2017 twee Turkse soldaten gedood hebben in de regio Avasin Basyan.¹⁶⁹ Bij hernieuwde luchtaanvallen op 27 november 2017 op de regio Asos verklaart het Turkse leger 41 doelwitten te hebben vernietigd, waaronder tunnels en schuilplaatsen. De aanval gebeurde voor het eerst in coördinatie met Iraanse en Iraakse inlichtingendiensten. Op 28 november 2017 bombardeerde Turkije ook de regio's Zap en Metina waarbij het volgens een Turkse militaire mededeling acht PKK-strijders doodde.¹⁷⁰

¹⁵⁴ Ekurd, 21/06/2017, [url](#); NRT Tv, 29/06/2017, [url](#)

¹⁵⁵ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 10/06/2017, [url](#)

¹⁵⁶ EPIC, 04/05/2017, [url](#)

¹⁵⁷ CPT, 17/10/2017, [url](#)

¹⁵⁸ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 08/01/2018, [url](#)

¹⁵⁹ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], [url](#)

¹⁶⁰ National Iraqi News Agency (NINA), 11/09/2017, [url](#)

¹⁶¹ Voice of People Today, 20/09/2017, [url](#)

¹⁶² United Nations Security Council, 19/10/2017, [url](#)

¹⁶³ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 27/09/2017, [url](#)

¹⁶⁴ Middle East Eye, 27/11/2017, [url](#)

¹⁶⁵ Alalam News, 17/10/2017, [url](#)

¹⁶⁶ Alalam News, 17/10/2017, [url](#); National Iraqi News Agency (NINA), 18/10/2017, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 24/10/2017, [url](#)

¹⁶⁷ NRT TV, 03/12/2017, [url](#)

¹⁶⁸ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 14/11/2017, [url](#)

¹⁶⁹ Reuters, 16/11/2017, [url](#)

¹⁷⁰ Daily Sabah, 29/11/2017, [url](#); UN Security Council, 17/01/2018, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 28/11/2017, [url](#)

Begin december 2017 nam de Turkse luchtmacht het Asos-gebergte nabij het dorp Galala opnieuw onder vuur.¹⁷¹ Volgens Musings on Iraq vielen bij de luchtaanvallen in Suleimaniya een burgerdode en twee burgergewonden.¹⁷² Koerdische media melden geen slachtoffers.¹⁷³ De luchtaanvallen begin december zouden opnieuw in coördinatie gebeurd zijn met Iraakse en Iraanse inlichtingen, waarmee de Turkse luchtmacht een bereik had tot 180 km ten zuiden van de Turkse grens.¹⁷⁴ Eind december zou bij een Turkse luchtaanval in de provincie Dohuk volgens Musings on Iraq opnieuw een burgerdode en een burgergewonde gevallen zijn naast zeven PKK-strijders.¹⁷⁵ De PKK sloeg terug en doodde bij drie verschillende aanvallen (schietgevechten en IED's) 17 Turkse soldaten.¹⁷⁶

Op 23 december 2017 kondigde de PKK zelfbestuur aan over het Qandil gebergte en verkoos hiertoe een raad. Het grootste deel van Qandil bevindt zich in PUK-regio en een aantal van de meer afgelegen gebieden in de KDP-regio. Zowel de regering in Bagdad als de KRG reageerden hier relatief gelaten op. Voor de PUK die over het algemeen goede relaties met de PKK onderhoudt is de autonome regio geen groot probleem. Voor de KDP die betere relaties met Turkije onderhoudt, is de kwestie complexer.¹⁷⁷

Op 22 januari 2018, enkele dagen nadat Ankara het militair offensief tegen Koerdische strijders van de People's Protection Units (YPG) in Afrin (Syrië) lanceerde, voerde het Turkse leger luchtaanvallen uit op PKK-doelwitten in de Zap-regio (provincie Dohuk).¹⁷⁸ Hierbij zou volgens Musings on Iraq een burgerdode gevallen zijn.¹⁷⁹ Op 29 januari 2018 verklaart het Turkse leger 49 PKK-strijders te hebben gedood bij luchtaanvallen op 19 PKK-doelwitten in de regio's Asos/Qandil, Zap, Avasin/Basyan en Hakurk.¹⁸⁰ Hierbij zou het elektriciteitsnetwerk in Suleimaniya geraakt zijn en branden ontstaan zijn.¹⁸¹ Volgens de lokale autoriteiten in het subdistrict Bradost, zou het Turkse leger eind januari 2018 tot 7 km op Iraaks grondgebied zijn doorgedrongen sinds november 2017. Er zouden gewapende confrontaties plaatsgevonden hebben tussen beide partijen.¹⁸²

Op 13 februari 2018 zouden ongekende Koerdische strijders een Turkse militaire basis in Guerbya, nabij de stad Zakho (provincie Dohuk), aangevallen hebben en zouden Turkse troepen teruggevuurd hebben. Volgens de PKK zouden hierbij een aantal Turkse soldaten gedood zijn maar dit werd niet door een onafhankelijke bron bevestigd. De PKK eiste geen verantwoordelijkheid voor de aanslag op. De aanslag vond plaats tijdens de Turkse inval in het Syrische Afrin. Het betrof de eerste aanslag op een Turkse militaire basis. Volgend op de aanval zou volgens getuigen de Turkse luchtmacht de regio gebombardeerd hebben.¹⁸³

¹⁷¹ NRT TV, 03/12/2017, [url](#)

¹⁷² Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 2017, [url](#)

¹⁷³ NRT TV, 03/12/2017, [url](#); UN Security Council, 17/01/2018, [url](#)

¹⁷⁴ Arab News, 01/12/2017, [url](#)

¹⁷⁵ Al Masdar News (Fadel L.), 27/12/2017, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 02/01/2018, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 30/12/2017, [url](#)

¹⁷⁶ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 02/01/2018, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 22/12/2017, [url](#)

¹⁷⁷ Al-Niqash, s.d., [url](#)

¹⁷⁸ NRT TV, 23/01/2018, [url](#)

¹⁷⁹ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 30/01/2018 [url](#)

¹⁸⁰ Reuters, 01/02/2018, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 09/02/2018, [url](#)

¹⁸¹ EPIC, 01/02/2018, [url](#)

¹⁸² Ekurd, 31/01/2018, [url](#)

¹⁸³ Middle East Eye, 27/11/2017, [url](#); EPIC, 15/02/2018, [url](#)

3.5. Iraanse aanvallen op doelwitten van de Kurdistan Democratic Party of Iran

Naar aanleiding van het feit dat de Kurdistan Democratic Party of Iran (KDPI) in 2015 na 20 jaar haar gewapende activiteiten hernam, vonden in 2016 voor het eerst in 10 jaar opnieuw Iraanse aanvallen plaats op de Noord-Iraakse grensregio in de strijd tegen Koerdische rebellen.¹⁸⁴ Hoofdkwartier van de KDPI bevindt zich in de KAR.¹⁸⁵ Honderden strijders zijn ontplooid aan de grens.¹⁸⁶ De KRG veroordeelt de aanvallen.¹⁸⁷

Op 26 juni 2016 vuurde Iran met artillerie op Koerdische dorpen in de regio's Berkma and Barbzin in het subdistrict Sidekan (district Soran, provincie Erbil). Zestig families zouden volgens lokale autoriteiten naar het centrum van Sidekan en naburige dorpen gevlucht zijn.¹⁸⁸ Iran bombardeerde ook met zware artillerie en Katyusha-raketten de grensregio Haji Omeran (district Choman, provincie Erbil). Volgens een correspondent van Rudaw vuurden Iraanse troepen hierbij op Doli Alana, Rash Harman en Kuna Re. Bij deze aanvallen raakten vijf burgers, waaronder drie kinderen, gewond.¹⁸⁹ Volgens lokale autoriteiten zouden een dertigtal families ontheemd zijn.¹⁹⁰ In augustus 2016 werd volgens Ekurd dezelfde regio ten noordoosten van Erbil (subdistrict Sidekan) getroffen door Iraanse aanvallen waarbij opnieuw landbouwgronden vernield en tientallen families ontheemd raakten.¹⁹¹ Op 17 september 2016 kwamen Koerdische dorpen in het subdistrict Sidekan opnieuw onder Iraans artilleriegeschut op vermeende KDPI-doelwitten. Het betrof de derde Iraanse aanval in 2016. Er vielen volgens lokale bronnen geen doden of gewonden maar 70 families raakten ontheemd.¹⁹²

Op 20 december 2016 vond een aanslag met een dubbele motorfietsbom plaats aan de kantoren van de KDPI in Koy Sinjaq, 70 km ten noordoosten van Erbil. Hierbij vielen zes doden (vijf KDPI-strijders en één veiligheidsofficier van de Asayish) en een ongekend aantal gewonden.¹⁹³

In 2017 beschoten de Iraanse strijdkrachten voor het eerst Koerdische grensdorpen op maandag 3 juli 2017. De artillerie trof de berg Halgurd en de regio Balakatyati (dorpen Kunare, Qabrokan, Kifarstan, Rezan en Girdugo), de dorpen Ghundazhor en Galazher en het bos Kunareyan in het subdistrict Haji Omeran (district Choman, provincie Erbil). Hierbij raakten een burger en twee Koerdische strijders gewond en werd aanzienlijke materiele schade opgetekend.¹⁹⁴ Het vuur zou gericht zijn op doelwitten van de KDPI, de Iran's Kurdistan Democratic Party (PKD, HDK, een afsplitsing van de KDPI) en Komala (Society of Revolutionary Toilers). Deze laatste hernam in 2017 eveneens de gewapende strijd tegen Iran. De drie groeperingen zouden zich langsheen de 60 km lange grens met Iran bevinden.¹⁹⁵

¹⁸⁴ Rudaw, 26/06/2016, [url](#); Middle East Monitor, 27/06/2016, [url](#)

¹⁸⁵ Ekurd, 03/07/2016, [url](#)

¹⁸⁶ Al-Monitor (Hawramy F.), 07/03/2018, [url](#)

¹⁸⁷ Ekurd, 03/07/2016, [url](#)

¹⁸⁸ Asharq al-Awsat (Abdullah D.), 27/06/2016, [url](#); Ekurd, 26/06/2016, [url](#); Rudaw, 26/06/2016, [url](#)

¹⁸⁹ Asharq al-Awsat (Abdullah D.), 27/06/2016, [url](#); Middle East Monitor, 27/06/2016, [url](#); Ekurd, 17/09/2016, [url](#); Rudaw, 26/06/2016, [url](#)

¹⁹⁰ Asharq al-Awsat (Abdullah D.), 27/06/2016, [url](#); Internationale Organisatie, 30/06/2016

¹⁹¹ Ekurd, 17/09/2016, [url](#); Rudaw, 17/08/2017, [url](#)

¹⁹² Ekurd, 17/09/2016, [url](#)

¹⁹³ Rudaw, 07/03/2018, [url](#); Reuters, 20/12/2016, [url](#); Ekurd Daily, 21/12/2016, [url](#)

¹⁹⁴ Bas News, 04/07/2017, [url](#); Ekurd Daily, 03/07/2017, [url](#); Bas News, 03/07/2017, [url](#); NRT TV, 03/07/2017, [url](#); Rudaw, 17/08/2017, [url](#); CPT (Brown J.), 25/09/2017, [url](#)

¹⁹⁵ Ekurd Daily, 03/07/2017, [url](#); Rudaw, 17/08/2017, [url](#)

In augustus 2017 versterkte de KDPI haar troepen aan de Iraaks-Iraanse grens en voerde het de gewapende activiteiten in Iran op.¹⁹⁶ De Iraanse Revolutionary Guards beschoten midden augustus 2017 met zware artillerie het gebergte Halgurd en de omliggende regio van het dorp Ghundazhor (stad Haji Omaran, district Choman, Oost-Erbil). Er werden geen slachtoffers gerapporteerd.¹⁹⁷

Er werden tot dusver geen dodelijke burgerslachtoffers gerapporteerd ten gevolge van de Iraanse aanvallen op het grensgebied van de KAR. Wel vluchten volgens de ngo CPT de bewoners van hele regio's naar stadskernen waar geen structuur voor bijstand aanwezig is.¹⁹⁸

Volgend op het onafhankelijkheidsreferendum in september 2017 kwam de relatie tussen de KRG en Iran tot een dieptepunt. Iran sloot de grenzen met de KAR en hielp het Iraakse leger bij het heroveren van betwiste gebieden in oktober 2017. Om de relatie met Iran te doen ontdoeien gaf de nagenoeg bankroete KRG Iran begin februari 2018 garanties geen aanvallen van Koerdische oppositiegroepen vanuit de KAR op Iran meer tolereren.¹⁹⁹

Op 1 maart 2018 raakte een strijder van de KDPI gewond en diens zoon gedood toen hun auto ontplofte in het district Binaslawa in de stad Erbil. De KDPI houdt de Iraanse overheid verantwoordelijk.²⁰⁰ Op 6 maart 2018 werd volgens een verklaring van de HDK één van diens belangrijkste commandanten doodgeschoten in het district Raniya (provincie Suleimaniya). Het verklaart de Iraanse overheid verantwoordelijk.²⁰¹

3.6. Sociale onrust

De KRG slaagt er sinds eind 2014 niet in de lonen van ambtenaren volledig uit te betalen of om de volledige bevolking van elektriciteit te voorzien.²⁰² Reeds meerdere jaren flakkert protest op tegen de tekortschietende basisvoorzieningen in de regio, de vertragingen in uitbetalingen door de overheid en tegen het corrupte optreden van de heersende partijen, tegen.²⁰³ Deze protesten verliepen over het algemeen vreedzaam.²⁰⁴ In oktober 2015 zijn in de steden Suleimaniya, Qaladize en Said Sadiq in de provincie Suleimaniya bij uit de hand gelopen demonstraties drie personen, waaronder een kind, om het leven gekomen en tientallen gewond geraakt.²⁰⁵ De eerste dode viel op 9 oktober 2015 in de stad Qaladize (provincie Suleimaniya) toen een demonstratie bij het KDP-hoofdkantoor ontaardde in geweld en gewapende mannen van de KDP demonstranten beschoten. Er zouden dat weekend 180 gewonden gevallen zijn.²⁰⁶ In de steden Erbil en Halabja zou enkel sprake zijn geweest van materiële schade.²⁰⁷ Gedurende de loop van 2016 bleven leraren en ambtenaren staken en betogen voor de uitbetaling van hun achterstallige of ingeperkte loon, zo bericht de Koerdische nieuwssite Ekurd.²⁰⁸ Bij wat de aanvang van het nieuwe schooljaar moest zijn op 27 september 2017, vonden wijdverspreide betogingen plaats in de provincie Suleimaniya. De leraars

¹⁹⁶ Al-Jazeera, 08/08/2017, [url](#); Al-Monitor (Hawramy F.), 18/08/2017, [url](#)

¹⁹⁷ Rudaw, 17/08/2017, [url](#); The Baghdad Post, 12/08/2017, [url](#); Bas News, 11/08/2017, [url](#)

¹⁹⁸ CPT (Brown J.), 25/09/2017, [url](#)

¹⁹⁹ Al-Monitor (Hawramy F.), 06/02/2018, [url](#); Al-Monitor (Hawramy F.), 07/03/2018, [url](#)

²⁰⁰ Bas News, 02/03/2018, [url](#); Al-Monitor (Hawramy F.), 07/03/2018, [url](#); Ekurd Daily, 07/03/2018, [url](#); Rudaw, 07/03/2018, [url](#)

²⁰¹ Al-Monitor (Hawramy F.), 07/03/2018, [url](#); Ekurd Daily, 07/03/2018, [url](#); Rudaw, 07/03/2018, [url](#)

²⁰² Al-Niqash (Farhan M.), s.d., [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Natali D.), 07/08/2017, [url](#); IRIN News, 12/10/2016, [url](#); Ekurd, 08/03/2016, [url](#); Ekurd, 30/03/2016, [url](#)

²⁰³ OSAC, 13/02/2011, [url](#); OSAC, 23/01/2015, [url](#); AI, 04/2011, [url](#)

²⁰⁴ OSAC, 23/01/2015, [url](#); OSAC, 23/02/2016, [url](#); USDOS, 25/06/2015, [url](#)

²⁰⁵ Al-Arabiya, 09/10/2015, [url](#); Al-Arabiya, 10/10/2015, [url](#); AI, 24/02/2016, [url](#)

²⁰⁶ Niqash (Kawa Sheikh A.), 15/10/2015, [url](#); AI, 21/10/2015, [url](#); AI, 24/02/2016, [url](#)

²⁰⁷ Al-Arabiya, 09/10/2015, [url](#); Al-Arabiya, 10/10/2015, [url](#)

²⁰⁸ Ekurd, 05/10/2016, [url](#); Ekurd, 08/03/2016, [url](#); Ekurd, 30/03/2016, [url](#)

boycotten het begin van het schooljaar waardoor dit een paar keer diende te worden uitgesteld.²⁰⁹ Zij dreigen hiermee door te gaan tot hun eisen worden ingewilligd.²¹⁰ In december 2016 begonnen de veiligheidsdiensten in Suleimaniya geweld te gebruiken in het opbreken van betogingen. Verschillende activisten werden gearresteerd of geslagen, zo stelt de internationale ngo CPT. De druk van de veiligheidsdiensten leidde er uiteindelijk toe dat de leraars midden januari 2017 de stakingen beëindigden. Sindsdien hebben de organisatoren, activisten en journalisten te maken met bedreigingen, aldus CPT.²¹¹

Met de overname in oktober 2017 van belangrijke oliebronnen in Kirkuk, waarvan de KRG afhankelijk was voor haar inkomsten, voerde Bagdad de economische druk op de KAR nog op.²¹² Bovendien sanctioneerde de Iraakse regering de KRG financieel met een daling van de dotatie van 17% naar 12,7% in de begroting voor 2018.²¹³ De verslechtering van de economische omstandigheden in de KAR leidde eind 2017 tot wijdverspreide protesten in de provincie Suleimaniya, dat een historiek kent van politieke dissidentie en protesten.²¹⁴ Sinds 18 december 2017 braken volksprotesten uit tegen een corrupte KRG en laattijdige uitbetaling van salarissen.²¹⁵ Er werd gedemonstreerd in de steden Suleimaniya, Taq Taq, Chamchamal, Rania, Koya, Halabja, Kalar, Rawanduz, Said Sadiq en Qaladze. De demonstranten eisen basisvoorzieningen en de uitbetaling van de lonen van ambtenaren.²¹⁶ Op 19 december ging dit gepaard met geweld.²¹⁷ Kantoren van PUK en de KDP werden in brand gestoken. Demonstranten gooiden met stenen en er werd traangas ingezet.²¹⁸ Teneinde een einde te maken aan de betogingen zouden KDP-troepen uit Erbil zijn overgekomen om de lokale troepen hierin bij te staan.²¹⁹ Volgens Koerdische media en al-Jazeera werden bij de protesten in de KAR minstens vijf demonstranten doodgeschoten door de lokale veiligheidsdiensten. Minstens tachtig raakten gewond.²²⁰

Bij de demonstraties in Suleimaniya werden meer dan 400 betogers gearresteerd door KDP- en PUK-peshmerga.²²¹ Shaswar Abdul Wahid, de leider van Nawaiy Nwe (New Generation), een in de nasleep van het referendum nieuw opgerichte oppositiepartij, werd bij aankomst op de luchthaven van Suleimaniya gearresteerd en acht dagen vastgehouden.²²² Tevens vond geweld plaats tegen kritische Koerdische media. Journalisten die op 29 oktober 2017 in Erbil verslag uitbrachten van het ontslag van Barzani voor NRT TV, KNN TV en Roj News werden aangevallen door boze demonstranten en de TV-kantoren van NRT TV werden er leeggeplunderd.²²³ Op 16 en 17 december

²⁰⁹ Ekurd, 03/10/2016, [url](#); Ekurd, 05/10/2016, 01/10/2016, [url](#); Ekurd, 27/09/2016, [url](#)

²¹⁰ EPIC, 30/09/2016, [url](#)

²¹¹ Voices from Kurdistan (CPTI) [blog], 04/02/2017, [url](#)

²¹² ISW (Kassim O.), 25/01/2018, [url](#)

²¹³ Al-Niqash (Farhan M.), s.d., [url](#); FPRI (Hama H.), 08/01/2018, [url](#)

²¹⁴ United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#); Ekurd Daily, 26/12/2017, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 22/12/2017, [url](#)

²¹⁵ United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#); Ekurd Daily, 26/12/2017, [url](#)

²¹⁶ Ekurd Daily (Berzinjy D.), 05/01/2018, [url](#); EPIC, 21/12/2017, [url](#); AP (Salaheddin S.), 21/12/2017, [url](#)

²¹⁷ United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#)

²¹⁸ EPIC, 21/12/2017, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 22/12/2017, [url](#)

²¹⁹ Ekurd Daily, 21/12/2017, [url](#)

²²⁰ Bas News, 19/12/2017, [url](#); Al-Jazeera 20/12/2017, [url](#); Ekurd Daily, 26/12/2017, [url](#); NRT TV, s.d., [url](#); Ekurd Daily (Berzinjy D.), 05/01/2018, [url](#); EPIC, 21/12/2017, [url](#); Ekurd Daily, 27/12/2017, [url](#); AP News, 21/12/2017, [url](#); Ekurd Daily, 22/12/2017, [url](#)

²²¹ Ekurd Daily, 27/12/2017, [url](#); NRT TV, s.d., [url](#); Al-Niqash (Farhan M.), 04/01/2018, [url](#); Ekurd Daily (Berzinjy D.), 05/01/2018, [url](#)

²²² EPIC, 21/12/2017, [url](#); Ekurd Daily (Berzinjy D.), 05/01/2018, [url](#); Reporters Sans Frontières, 28/12/2017, [url](#); United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#); Ekurd Daily, 29/12/2017, [url](#)

²²³ Reporters without Borders, 31/10/2017, [url](#)

2017 staken KDP-aanhangers kantoren van de kritische nieuwszender NRT TV in Erbil in brand.²²⁴ Ook in de steden Raniya en Koy Sanjaq werden Tv-stations aangevallen.²²⁵

Ondanks vooruitgang op het vlak van mensenrechten worden in Koerdistan nog steeds ernstige mensenrechtenschendingen gerapporteerd. Er is volgens onder meer UNAMI en Human Rights Watch (HRW) sprake van willekeurige arrestaties, illegale detentie (dikwijls op verdenking van terroristische activiteiten of lidmaatschap van islamitische groeperingen), mishandeling van gevangenen, massaexecutie van IS-leden, discriminatie van vrouwen en inperking van de persvrijheid en de vrije meningsuiting.²²⁶ De KRG-regering heeft tot op zekere hoogte oog voor de positie van de religieuze minderheden in Koerdistan.²²⁷ Toch zijn er volgens het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken ook berichten van discriminatie.²²⁸

Het politiek conflict in de KAR resulteert, volgens onder meer professor Gareth Stansfield, in het lastigvallen en zelfs vervolgen van opposanten, activisten en journalisten.²²⁹ Op 13 augustus 2016 werd een journalist werkzaam voor Roj News en met vermeende banden met de PKK, die zich in zijn artikels kritisch uitliet over de Koerdische autoriteiten, ontvoerd en vermoord in Dohuk teruggevonden.²³⁰ Volgens de Koerdische pers werd hij gefolterd door de Asayish.²³¹ Volgens Niqash, Koerdische media en journalistenbonden werden verschillende andere journalisten ontvoerd, tijdelijk vastgehouden en mishandeld.²³² Journalisten werden geïntimideerd opdat zij geen verslag zouden uitbrengen van de demonstraties eind 2017. Een aantal journalisten werden opgepakt en dagenlang vastgehouden.²³³ Stafleden van NRT TV in Suleimaniya werden op 19 december 2017 gearresteerd, materiaal werd in beslag genomen en de zender werd uit de ether gehaald op beschuldiging van het aanwakkeren van de protesten.²³⁴

Ondanks de socio-economische crisis stelt de Wereldbank in vergelijking met internationale normen weinig criminaliteit vast in de KAR.²³⁵ De publieke voorzieningen kwamen onder druk te staan door de massale aanwezigheid van IDP's en vluchtelingen. Er bevinden zich anno 2017 in KAR 771.678 Iraakse IDP's (een verdere daling sinds begin 2017) naast 247.379 Syrische vluchtelingen, zo blijkt uit de respectievelijke cijfers van IOM en UNHCR.²³⁶ Volgens het CRS bevindt 31 % van de resterende IDP's in Irak zich in de KAR.²³⁷ De sterke bevolkingstoename heeft de druk op de arbeidsmarkt verhoogd, de lonen doen dalen en tekorten doen ontstaan in basisvoorzieningen (water, energie en afvalbeheer). De gezondheidszorg en onderwijs kwamen onder druk te staan.²³⁸ Toch wordt de sociale cohesie niet bedreigd en is de empathie voor vluchtelingen en IDP's onder de bevolking in de KAR groot. Velen zijn in het verleden zelf ontheemd geweest en het begrip is daarom wijdverspreid en diepgeworteld.²³⁹ Het Crime and Safety report van OSAC stelt anno 2017 wel een lichte stijging van de criminaliteit vast ten gevolge van de economische en budgettaire crisis in

²²⁴ Ekurd Daily (Berzinjy D.), 05/01/2018, [url](#)

²²⁵ Reporters Sans Frontières, 28/12/2017, [url](#)

²²⁶ UNAMI, 14/12/2017, [url](#); HRW, 28/02/2018, [url](#); HRW, 08/02/2018, [url](#); NRT TV, 19/01/2018, [url](#); Ekurd, 04/07/2017, [url](#); USDOS, 08/06/2017, [url](#)

²²⁷ OSAC, 13/02/2017, [url](#); Minority Rights Group International, 10/2014, [url](#); IDMC, 30/06/2015, [url](#)

²²⁸ USDOS, 08/06/2017, [url](#); HRW, 03/01/2017, [url](#); Reuters (Taylor), 04/01/2017, [url](#)

²²⁹ EASO, 07/2017, [url](#); Committee to protect Journalists, 11/07/2017, [url](#); Ekurd Daily, 11/07/2017, [url](#)

²³⁰ HRW, 25/08/2016, [url](#); Ekurd, 27/09/2016, [url](#)

²³¹ USDOS, 08/06/2017, [url](#)

²³² NRT TV, s.d., [url](#); Niqash, [url](#); USDOS, 08/06/2017, [url](#)

²³³ Reporters Sans Frontières, 28/12/2017, [url](#)

²³⁴ Ekurd Daily (Berzinjy D.), 05/01/2018, [url](#); Reporters Sans Frontières, 28/12/2017, [url](#); United Nations Security Council, 17/01/2018, [url](#); Musings on Iraq (Wing J.) [blog], 22/12/2017, [url](#); Ekurd Daily, 21/12/2017, [url](#)

²³⁵ World Bank, Kurdistan Region of Iraq, 24/04/2015, [url](#)

²³⁶ IOM, 02/2018, [url](#); UNHCR, laatste update 31/01/2018, [url](#); CRS (Blanchard C.M.), 06/02/2018, [url](#)

²³⁷ CRS, 06/02/2018, [url](#)

²³⁸ UNHCR, 15/03/2017, [url](#); ACAPS, 24/08/2016, [url](#); Schweizerische Flüchtlingshilfe (SFH), 28/03/2015, [url](#)

²³⁹ World Bank, 24/04/2015, [url](#)

KAR.²⁴⁰ De KRG meldt op haar website eveneens een stijging in de kleine criminaliteit en wijdt dit deels aan de moeilijke socio-economische situatie van vluchtelingen.²⁴¹

3.7. Landmijnen

Ten gevolge van het jarenlange geweld in het grensgebied is de KAR een van de meest door mijnen getroffen regio's in de wereld. De mijnen bevinden zich vooral langs de Iraanse en Turkse grens en bij de *Green Line*. Jaarlijks vallen volgens de Landmine and Cluster Munition Monitor hierdoor slachtoffers (doden en gewonden) waaronder veel spelende kinderen. In 2013 vielen volgens de Landmine and Cluster Munition Monitor 56 slachtoffers (in hoofdzaak gewonden), waarvan een meerderheid burgers.²⁴² De Monitor geeft geen data voor 2014 en 2015. In 2016 rapporteert het op basis van de gegevens van Iraqi Kurdistan Mine Action Agency (IKMAA) 41 slachtoffers (doden en gewonden), waaronder 17 kinderen. Hiervan waren 19 personen slachtoffer van antipersoonsmijnen en 17 van ontplofbare oorlogsresten. De Monitor wijst erop dat niet alle slachtoffers worden gerapporteerd.²⁴³ Het Erbil Mine Affair Office bericht in 2016 over minsten twee doden en vier zwaargewonden.²⁴⁴ Voor 2017 zijn nog geen data beschikbaar. Eind juni 2017 lieten bij twee afzonderlijke incidenten drie herders, waaronder twee kinderen, het leven toen een mijn ontplofte in respectievelijk de regio van de berg Kodo en de regio Soran in het grensgebied met Iran.²⁴⁵

²⁴⁰ OSAC, 13/02/20117, [url](#)

²⁴¹ Kurdistan Regional Government, s.d, [url](#)

²⁴² Landmine and Cluster Munition Monitor, laatste update 13/07/2017, [url](#)

²⁴³ Landmine and Cluster Munition Monitor, laatste update 13/07/2017, [url](#)

²⁴⁴ Kurdistan24, 06/04/2016 [url](#)

²⁴⁵ Bas News, 01/07/2017, [url](#)

Samenvatting

De veiligheidssituatie in de Koerdische Autonome Regio (KAR) is significant stabiel dan deze in Centraal-Irak, zo blijkt uit de geraadpleegde bronnen. De regio kent, volgens onder meer ICG, The Jamestown Foundation en UNAMI een zekere mate van stabiliteit, sociale cohesie en efficiënt optredende veiligheidsdiensten. Er vonden de afgelopen vijf jaar drie grote terreuraanslagen plaats, respectievelijk in september 2013, in november 2014 en in april 2015. Doelwit van deze aanslagen waren de Koerdische veiligheids- en overheidsdiensten en het Amerikaans consulaat. Ze werden opgeëist door IS. Bij de aanslag in september 2013 vielen geen burgerdoden, in november 2014 werden tien burgerdoden opgetekend, in april 2015 drie. De voorbije drie jaar was sprake van een aantal geïsoleerde en kleinschalige aanvallen van IS op de Asayish of andere overheidsdoelwitten. Er vond geen grote terroristische aanslag met burgerslachtoffers plaats.

In de verslagperiode bleef de veiligheidssituatie stabiel. Daar waar de naburige Iraakse provincies door geweld werden getekend, bleef de KAR grotendeels vrij van geweld. Het militaire geweld in de Centraal-Iraakse provincies Ninewa, Kirkuk en Diyala had weinig effect op de veiligheidssituatie in de KAR. Na nog enkele grote offensieven tegen IS in het najaar van 2017 in Tel Afar (Ninewa), in Hawija en Daquq (Kirkuk) en in Anbar, verklaarde de Iraakse overheid op 9 december 2017 officieel de overwinning op IS. Er is geen frontlinie meer tussen de peshmerga en IS. De grens met Centraal-Irak blijft streng bewaakt door de peshmerga.

Het Koerdische onafhankelijkheidsreferendum (25 september 2017) brak de KRG en de Koerdische bevolking zuur op. Het Iraakse leger en PMU verdreven als reactie hierop de Koerdische troepen uit Kirkuk en de betwiste gebieden onder Koerdische controle.²⁴⁶ De gewapende confrontaties beperkten zich tot de betwiste gebieden maar de KRG verloor hiermee bij benadering 30 % van zijn *de facto* grondgebied en een groot deel van zijn olie-inkomsten. Daarmee is het politieke landschap van de Iraakse Koerden volledig door elkaar geschud. De regio kampt met een zware politieke crisis en machtsstrijd tussen de Koerdische partijen alsook een diepe economische crisis. Bij grootschalige protesten tegen de Koerdische regering in de provincie Suleimaniya vielen volgens verschillende bronnen minstens vijf doden bij geweld door regeringstroepen.

De aanhoudende spanningen met de Centraal-Iraakse regering omtrent de grensposten met Syrië en Turkije hebben tot op heden weinig impact op de veiligheidssituatie in KAR.

Sinds 25 juli 2015 voert het Turkse leger opnieuw luchtaanvallen uit op PKK-doelwitten in Noord-Irak. De Turkse offensieven bestaan voornamelijk uit gerichte luchtbombardementen op PKK-basissen in bergachtig en dunbevolkt grensgebied met Turkije. Hierbij worden echter ook naburige Koerdische dorpen getroffen waarbij er vooral materiële schade aan landbouwgronden en huizen wordt opgetekend. De grensregio's in de gebieden Asos / Qandil, Zap, Metina, Amedi, Zakho, Shiladze, Avasin/Basyan en Hakurk blijken het meest getroffen. Tijdens de verslagperiode voerde het Turkse leger de luchtaanvallen op PKK-doelwitten op. Hierbij vielen volgens Musings on Iraq een elftal burgerdoden.²⁴⁷

Sinds 2016 vinden opnieuw Iraanse aanvallen op KDPI-doelwitten in de Noord-Iraakse grensregio plaats in de strijd tegen Koerdische rebellen. Er werden tot op heden geen burgerdoden gerapporteerd als gevolg van de Iraanse aanvallen op grensgebied van de KAR.

Drie burgers lieten in 2017 het leven ten gevolge van landmijnen.

²⁴⁶ ICG, 20/02/2018, [url](#)

²⁴⁷ Musings on Iraq (Wing J.) [blog], [url](#)

Bijlagen

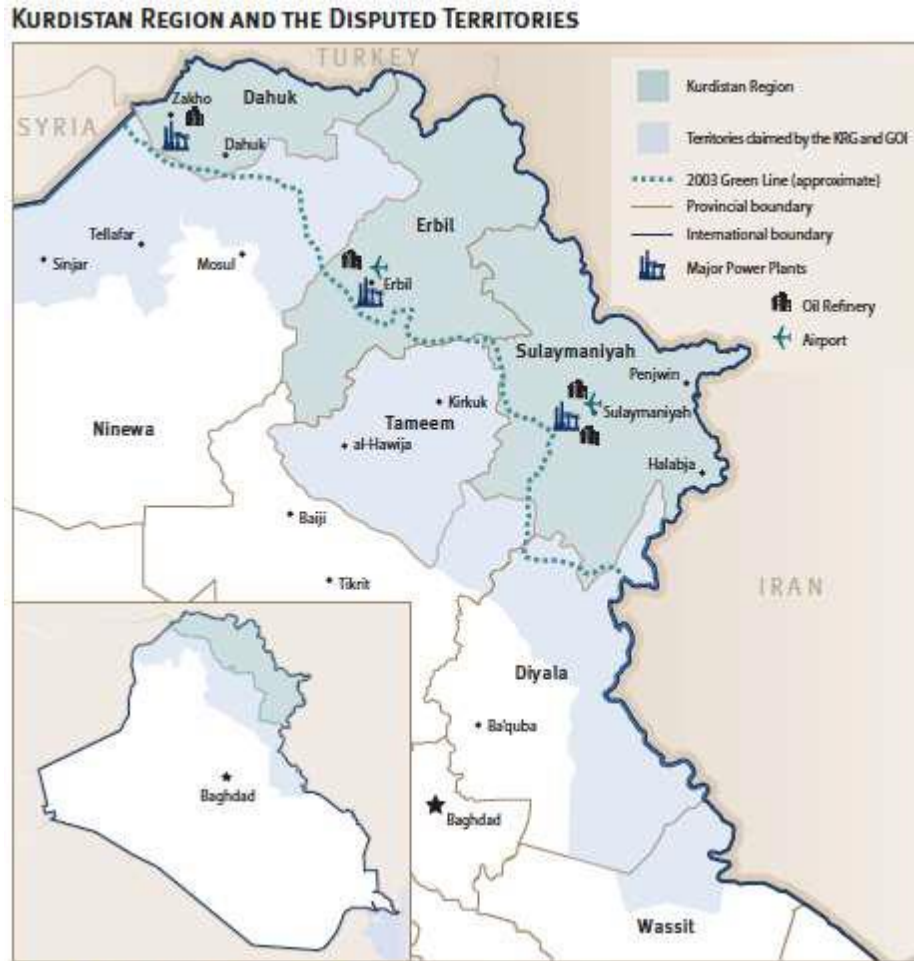
1. Districten en subdistricten van de Koerdische Autonome Regio

Northern Iraq: administrative levels with subdistricts²⁴⁸

²⁴⁸ United Nations Joint Humanitarian Information Center (JHIC) Erbil, 22/07/2003 [url](#)

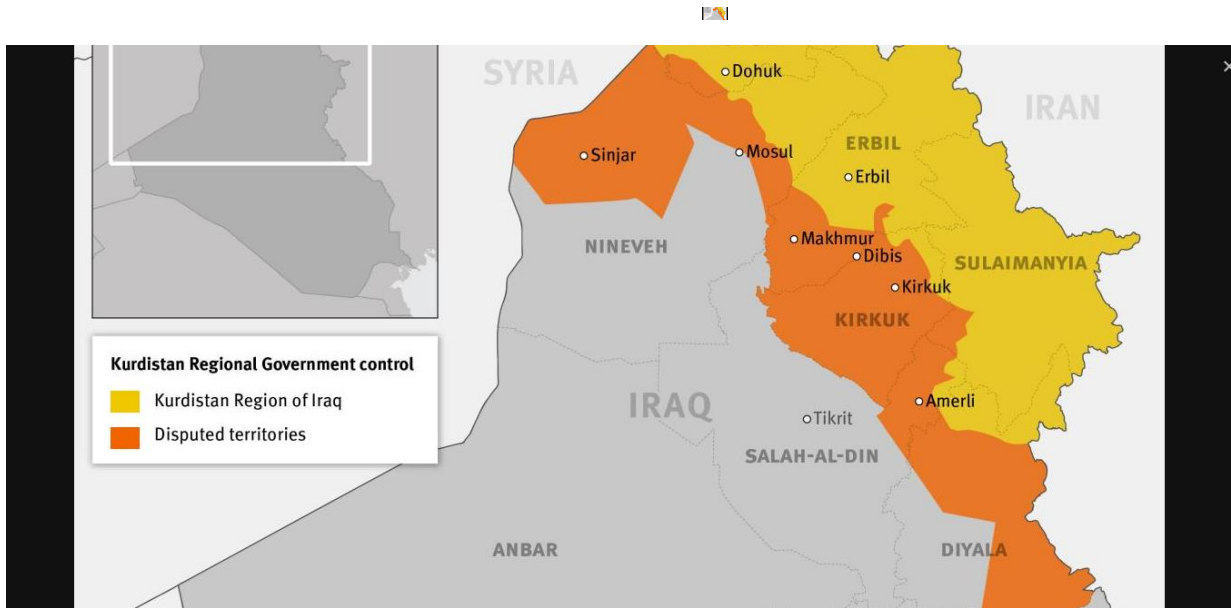
2. De betwiste gebieden

Note: All locations approximate and do not imply endorsement or acceptance.

Kurdistan Region and the Disputed areas²⁴⁹

²⁴⁹ Center for strategic & international studies (CSIS) (Cordesman A.), 14/09/2015, [url](#)

Kurdistan Regional Government Control²⁵⁰

²⁵⁰ HRW, 13/11/2016, [url](#)

Bibliografie

- Al-Arabiya, *One killed in Iraq's Kurdistan region as protest turns violent*, 09/10/2015, <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/10/09/One-killed-in-Iraq-s-Kurdistan-region-as-protest-turns-violent.html> [geraadpleegd op 16/03/2016]
- Al-Arabiya, *Three killed in unrest in Iraq's Kurdistan region*, 10/10/2015, <http://english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/10/10/Two-protestors-killed-in-Iraqi-Kurdish-town.html> [geraadpleegd op 16/03/2016];
- Al-Jazeera, *Iraqi Kurdish region: Five killed in anti-KRG protests*, 20/12/2017, <https://www.aljazeera.com/news/2017/12/171220075526896.html> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Al-Jazeera, *Tensions build along Iraq-Iran border*, 08/08/2017, <https://www.aljazeera.com/indepth/inpictures/2017/08/tensions-build-iraq-iran-border-170803075834091.html> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Al-Masdar News (Fadel L.), *Turkish warplanes kill 7 PKK fighters in northern Iraq*, 27/12/2017, <https://mobile.almasdarnews.com/article/turkish-warplanes-kill-7-pkk-fighters-northern-iraq/> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Al-Monitor (A. Salih M.), *Erbil-Baghdad oil relations swing between deal, no deal*, 27/07/2015, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/07/iraq-oil-kirkuk-krq-somo-kurdish.html> [geraadpleegd op 13/08/2015]
- Al-Monitor, *After taking Sinjar, IS draws Iraqi Kurds into full-scale war*, 07/08/2014, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/08/iraq-kurdistan-yazidis-peshmerga-isis-islamic-state.html>
- Al-Monitor (Abbas M.), *Oil deal a sign of hope between Baghdad, Erbil*, 08/12/2014, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/12/iraq-kurdistan-oil-agreement-relations.html> [geraadpleegd op 11/12/2014]
- Al-Monitor (Bassem W.), *Armed Kurdish groups want disputed territory back in Iraq*, 11/01/2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/01/khawbakhsh-kirkuk-kurdistan-iraq-tuz-khurmatu.html> [geraadpleegd op 08/02/2018]
- Al-Monitor (Çandar C.), *Erdogan-Barzani 'Diyarbakir encounter' milestone*, 20/11/2013, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/11/erdogan-barzani-kurdistan-diyarbakir-political-decision.html> [geraadpleegd op 02/12/2013]
- Al-Monitor (Chomani K.), *KRG, PKK make unlikely allies as they battle IS together*, 22/08/2014, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/08/pkk-krq-peshmerga-join-forces-fight-islamic-state.html> [geraadpleegd op 26/08/2014]
- Al-Monitor (Hawramy F.), *Assassinations mount as Iranian Kurdish militants clash with Tehran*, 07/03/2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/03/iran-kdpi-kurdish-opposition-iraq-assassinations-rahmani.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Al-Monitor (Hawramy F.), *Iranian Kurdish fighters step up clashes ahead of KRG independence vote*, 18/08/2017, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/08/iran-kdpi-attacks-krq-independence-referendum-hijri.html> [geraadpleegd op 08/02/2018]
- Al-Monitor (Hawramy F.), *Iraqi Kurds maneuver to get closer to Iran*, 06/02/2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/02/iran-krq-relations-barzani-tehran-visit-opposition-groups.html> [geraadpleegd op 08/02/2018]
- Al-Monitor (Hawramy F.), *Kurdish peshmerga divisions hamper war effort*, 13/01/2015, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/01/iraq-kurdish-peshmerga-division-islamic-state.html> [geraadpleegd op 05/01/2015]
- Al-Monitor (Malazada I.), *New Iraqi Kurdish alliance emerges as most parties still divided*, 26/01/2018, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/01/kurdistan-iraq-opposition-goran-election.html> [geraadpleegd op 08/02/2018]
- Al-Monitor (Salih M.A.), *Kurds prepare for counteroffensive as US strikes IS*, 10/08/2014, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/08/kurds-iraq-isis-islamic-state-us-strikes-sinjar-yazidis.html> [geraadpleegd op 26/08/2014]
- Al-Monitor (Van Wilgenburg W.), *Iraqi Kurdistan hit by first suicide bombing in six years*, 29/09/2013, [www.al-](http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/09/iraq-kurdistan-suicide-bombing.html)

- monitor.com/pulse/2013/09/iraq-erbil-bombing-suicide.html [geraadpleegd op 3/12/2013]
- Al-Monitor (van Wilgenburg), *Iraqi Kurdistan more vulnerable to al-Qaeda attacks*, 7/11/2013, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/11/al-qaeda-syria-kurdistan-iraq-spread.html> [geraadpleegd op 13/06/2014]
- Al-Monitor Iraq Pulse (Chomani K.), *Kirkuk's oil to play big role in Kurdish independence*, 09/06/2017, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/06/kirkuk-iraq-kurdistan-independence-baghdad-oil.html> [geraadpleegd op 19/06/2017]
- Al-Monitor Iraq Pulse, *Iraqi Kurdistan's risky independence referendum*, 06/08/2017, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/08/iraq-kurdistan-region-independence-referendum-turkey-iran.html> [geraadpleegd op 08/08/2017]
- Al-Niqash (Farhan M.), *They don't need a hero: after protests turn violent, Iraqi Kurdish stop worshipping their military*, 04/01/2018, <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5803/> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Al-Niqash (Hama Rasheed H.), *Kurdish opposition politicians ask Baghdad to supervise Kurdish elections*, s.d., <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5812/> [geraadpleegd op 08/02/2018]
- Al-Niqash, *Iraqi politicians nonplussed about new PKK 'region'*, s.d., <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5811/> [geraadpleegd op 08/02/2018]
- Al-Tamimi (A.J.), *Islamic State: Suicide bombing in Arbil statement: Translation and analysis*, 21/11/2014, <http://www.aymennjawad.org/2014/11/islamic-state-suicide-bombing-in-arbil-statement> [geraadpleegd op 05/01/2015]
- Alalam News, *Four Turkish soldiers killed in northern Iraq: army*, 17/10/2017, <http://en.alalam.ir/news/3090266/four-turkish-soldiers-killed-in-northern-iraq--army> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Amnesty International (AI), *Amnesty International Public Statement*, 21/10/2015, <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE1427112015ENGLISH.pdf> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Amnesty International (AI), *Annual Report Iraq 2015/2016*, 24/02/2016, <https://www.amnesty.org/en/countries/middle-east-and-north-africa/iraq/report-iraq/> [geraadpleegd op 16/03/2016]
- Amnesty International (AI), *Banished and dispossessed: forced displacement and deliberate destruction in Northern Iraq*, 20/01/2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/mde14/3229/2016/en/> [geraadpleegd op 16/03/2016]
- Amnesty International, *Days of rage, protests and repression in Iraq*, MDE 14/013/2011, 04/2011, www.amnesty.org [geraadpleegd op 10/10/2011]
- Amnesty International, *Fresh evidence of casualties underscores need for impartial investigation into Turkish airstrikes in Kandil Mountains*, 11/08/2015, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/08/fresh-evidence-of-casualties-underscores-need-for-impartial-investigation-into-turkish-airstrikes-in-kandil-mountains/> [geraadpleegd op 27/08/2015]
- Anderson L., *The disputed territories of Northern Iraq*, s.d., https://www.academia.edu/1542286/the_Disputed_Territories_of_Northern_Iraq [geraadpleegd op 09/03/2016]
- AP News, *Iraqi Kurdish ministers resign amid violent protests*, 21/12/2017, <http://www.nydailynews.com/news/wires/news/world/iraqi-kurdish-ministers-resign-violent-protests-article-1.3713042> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Arab News, *Turkey, Iran and Iraq launch first joint anti-PKK operation*, 01/12/2017, <http://www.arabnews.com/node/1201706/middle-east> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED), *Recent trends in political violence and protests in the Middle East*, s.d., <https://www.acleddata.com/2018/03/12/recent-trends-in-political-violence-protests-in-the-middle-east/> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Asharq al-Awsat (Abdullah D.), *Tension in Iranian Kurdistan Pushes Regime to Attack Civilians*, 27/06/2016, <http://english.aawsat.com/2016/06/article55353409/tension-iranian-kurdistan-pushes-regime-attack-civilians> [geraadpleegd op 24/10/2016]
- Asharq al-Awsat (Aziz I.), *Kurdistan Crossings With Turkey, Iran Await Political Agreement*, 03/03/2018, <https://aawsat.com/english/home/article/1192656/kurdistan-crossings-turkey-iran-await-political-agreement> [geraadpleegd op 07/03/2018]

- Assessment Capacities Project (ACAPS), *Iraq Displacement in KR-I*, 24/08/2016, https://www.acaps.org/sites/acaps/files/slides/files/160824_acaps_thematic_report_iraq_kr-i_displacement.pdf [geraadpleegd op 21/10/2016]
- Austrian Centre for Country of Origin and Asylum research and Documentation (ACCORD), *Anfragebeantwortung zum Irak: Sicherheitslage in Kurdistan, insbesondere Sulaymaniya; Einfluss des IS in Kurdistan*, 06/11/2017, <https://www.ecoi.net/en/document/1419176.html> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation (ACCORD), *Anfragebeantwortung zum Irak: Sicherheitslage in der autonomen Region Kurdistan-Irak: Kampfhandlungen, Anschläge und Zielgruppen*, 10/05/2017, https://www.ecoi.net/local_link/340483/470890_en.html [geraadpleegd op 19/06/2017]
- Bas News, *140 villages of single district in Duhok abandoned due to PKK*, 29/06/2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/360572> [geraadpleegd op 03/08/2017]
- Bas News, *Bombing in Erbil injures KDPI peshmerga forces*, 02/03/2018, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/419307> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Bas News, *Casualties as peshmerga clashes with white flag insurgents near Tuz Khurmatu*, 02/03/2018, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/419413> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Bas News, *Iran shells KRG borders*, 11/08/2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/369985> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Bas News, *KRG calls on Iran to stop shelling Kurdistan region border areas*, 04/07/2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/361599> [geraadpleegd op 02/08/2017]
- Bas News, *Kurdish shepherd dies of mine explosion NE Erbil*, 01/07/2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/360923> [geraadpleegd op 03/07/2017]
- Bas News, *Kurdistan Violent Protests: 5 Killed, Nearly 80 Wounded*, 19/12/2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/401248> [geraadpleegd op 02/03/2018]
- Bas News, *People of Kurdistan bordering areas demand PKK leave their zone: MP*, 03/07/2017, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/361356> [geraadpleegd op 03/08/2017]
- Bas News, *Unknown armed men open fire at security directorate in Sulaymaniyah*, 21/02/2018, <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/416991> [geraadpleegd op 21/02/2018]
- Bauer S, *Kurdish political parties in Iraq*, in: Federal Office for Immigration and Asylum (BFA). International Centre for Migration policy Development, *The Kurds*, 11/2015, http://www.bfa.gv.at/files/broschueren/KURDS_Monographie_2015_11.pdf [geraadpleegd op 16/03/2016]
- BBC, *Iraq rejects Kurdish offer to "freeze" independence*, 26/10/2017, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-41760519> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- BBC, *Iraqi Kurdish opposition parties report attacks on offices*, 30/10/2017, <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-41804717> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Carnegie Endowment for International Peace (Connelly M.), *Is Barzani stepping down or stepping up?*, 09/11/2017, <http://carnegieendowment.org/sada/74684> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Carnegie Endowment for International Peace (Fumerton M., van Wilgenburg W.), *Kurdistan's political armies: The challenge of unifying the Peshmerga forces*, 16/12/2015, <http://carnegieendowment.org/2015/12/16/kurdistan-s-political-armies-challenge-of-unifying-peshmerga-forces/ilqd> [geraadpleegd op 16/03/2016]
- Carnegie Endowment for International Peace (Natali D.), *Iraqi Kurds' referendum for political relevance*, 07/08/2017, <http://carnegieendowment.org/sada/72740> [geraadpleegd op 07/08/2017]
- Center for strategic & international studies (CSIS) (Cordesman A.), *Trends in Iraqi Violence, Casualties and Impact of War: 2003-2015*, 14/09/2015, http://csis.org/files/publication/150914_Trends_in_Iraqi_Violence_Casualties.pdf [geraadpleegd op 11/09/2015]
- Chatman House (Jüde J.), *Contesting borders? The formation of Iraqi Kurdistan's de facto state*, 07/2017, <https://www.chathamhouse.org/publication/ia/contesting-borders-formation-iraqi-kurdistan-s-de-facto-state> [geraadpleegd op 01/08/2017]

Christian Peacemaker Teams (CPT) (Brown J.), *Family impacts of Iranian cross border shelling*, 25/09/2017, <https://www.cpt.org/cptnet/2017/09/25/iraqi-kurdistan-family-impacts-iranian-cross-border-bombardments> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Christian Peacemaker Teams (CPT), *Civilian impacts of renewed Turkish and Iranian cross-border bombardments in Iraqi Kurdistan (2015-2017)*, 17/10/2017, <https://cptik.org/reports-1/2017/10/17/civilian-impacts-of-renewed-turkish-and-iranian-cross-border-bombardments-in-iraqi-kurdistan-2015-2017> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Christian Peacemaker Teams (CPT), *Iraqi Kurdistan newsletter: spring 2017*, 06/06/2017, <https://cpt.org/cptnet/2017/06/06/iraqi-kurdistan-newsletter-spring-2017-border-bombing-and-oil-issues> [geraadpleegd op 19/06/2017]

Columbia University. Institute for the Study of Human Rights (Soderberg N., Philips D.), *Task force report state-building in Iraqi Kurdistan*, 10/2015, http://humanrightscolumbia.org/sites/default/files/documents/peace-building/state_building_kurdistan.pdf [geraadpleegd op 09/03/2016]

Committee to protect Journalists (CPJ), *Armed men beat Iraqi journalist in Erbil*, 11/07/2017, <https://cpi.org/2017/07/armed-men-beat-iraqi-journalist-in-erbil.php> [geraadpleegd op 11/07/2017]

Congressional Research Service (CRS) (Katzman K.), *Iraq: Politics, Governance and human rights*, 09/03/2016, <https://www.fas.org/sqp/crs/mideast/RS21968.pdf> [geraadpleegd op 15/04/2016]

Congressional Research Service (CRS), *Iraq in brief*, 06/02/2018, <https://fas.org/sqp/crs/mideast/R45096.pdf> [geraadpleegd op 01/03/2018]

Daily Sabah, *Turkey, Iran, Iraq hold first joint anti-PKK op in northern Iraq*, 29/11/2017, <https://www.dailysabah.com/war-on-terror/2017/11/30/turkey-iran-iraq-first-joint-anti-pkk-op-in-northern-iraq> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Daily Sabah, *Isolated KRG seeks talks with Iraqi government over airports, borders, banks*, 12/10/2017, <https://www.dailysabah.com/politics/2017/10/12/isolated-krq-seeks-talks-with-iraqi-government-over-airports-borders-banks> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Danish Immigration Service & Danish Refugee Council, *The Kurdistan region of Iraq (KRI): Access, possibility of protection, security and humanitarian situation, Report from fact finding mission to Erbil, the Kurdistan Region of Iraq (KRI) and Beirut, Lebanon 26/09/2015 – 06/10/2015*, 04/2016, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=search&docid=570cba254&skip=0&query=kurdistan&coi=IRQ&searchin=title&sort=ate> [geraadpleegd op 16/03/2016]

Ekurd (Berzinjy D.), *Demonstrations in Iraqi Kurdistan*, 05/01/2018, <http://ekurd.net/demonstrations-iraqi-kurdistan-2018-01-05> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Ekurd (Rubin M.), *Is the Iraqi Kurdish spring here?*, 21/12/2018, <http://ekurd.net/iraqi-kurdish-spring-here-2017-12-21> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Ekurd Daily, *Kurdish PKK attacks Turkish military base in Iraqi Kurdistan*, 14/02/2018, <http://ekurd.net/pkk-turkish-base-iraqi-kurdistan-2018-02-14> [geraadpleegd op 14/02/2018]

Ekurd, *Hundreds arrested in Iraqi Kurdistan since anti-corruption protests began: MP's*, 27/12/2017, <http://ekurd.net/arrested-kurdistan-protests-corruption-2017-12-27> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Ekurd, *Iran reopens border crossings with Iraqi Kurdistan*, 02/01/2018, <http://ekurd.net/iran-reopens-border-kurdistan-2018-01-02> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Ekurd, *Iranian Kurdish HDK party commander assassinated in Iraqi Kurdistan: party*, 07/03/2018, <http://ekurd.net/kurdish-hdk-assassinated-kurdistan-2018-03-07> [geraadpleegd op 07/03/2018]

Ekurd, *Iraq extends Kurdistan international flight ban over independence vote*, 28/12/2017, <http://ekurd.net/iraq-kurdistan-flight-ban-2017-12-28> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Ekurd Daily, *56 violations reported against journalists in Iraqi Kurdistan in six months: syndicate*, 04/07/2017, <http://ekurd.net/kurdistan-violations-journalists-2017-07-04> [geraadpleegd op 03/08/2017]

Ekurd Daily, *Bombs target Iranian Kurdish KDPI party office in Iraqi Kurdistan kill 7*, 21/12/2016, <http://ekurd.net/bombs-kdpi-iraqi-kurdistan-2016-12-21> [geraadpleegd op 21/06/2017]

- Ekurd Daily, *Iraqi Kurdistan news*, 21/06/2017, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-june-21-2017-2017-06-21> [02/08/2017]
- Ekurd Daily, *Kurdish journalist attacked by 'Barzani' group in Iraqi Kurdistan*, 11/07/2017, <http://ekurd.net/kurdish-journalist-attacked-barzani-2017-07-11> [geraadpleegd op 11/07/2017]
- Ekurd, *Iraq cranks up pressure on Kurdistan with flight ban over referendum*, 28/09/2017, <http://ekurd.net/foreign-flights-kurdistan-stop-2017-09-28> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan News in brief – June 16, 2016*, 16/06/2016, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-june-16-2016-2016-06-16> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan News in brief – August 15, 2016*, 15/08/2016, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-august-15-2016-2016-08-15> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Gorran, Islamic movement go on strike in Iraqi Kurdistan's parliament*, 09/03/2016, <http://ekurd.net/gorran-strike-kurdistan-parliament-2016-03-09> [geraadpleegd op 16/03/2016]
- Ekurd, *Investigation continues into murder of Kurdish journalist Wedat Ali: Kurdistan govt*, 27/09/2016, <http://ekurd.net/investigation-kurdish-journalist-2016-09-27> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Ekurd, *Iran resumes shelling of KDPI positions in Iraqi Kurdistan*, 17/09/2016, <http://ekurd.net/iran-shelling-kdpi-kurdistan-2016-09-17> [geraadpleegd op 21/10/2016]
- Ekurd, *Iran shells Kurdish rebels inside Iraqi Kurdistan*, 26/06/2016, <https://ekurd.net/iran-shells-kurdish-rebels-iraq-2016-06-26> [geraadpleegd op 21/10/2016]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan News in brief*, 01/10/2016, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-october-1-2016-2016-10-01> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan News in brief*, 05/10/2016, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-october-5-2016-2016-10-05> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan News in brief*, 18/08/2016, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-august-18-2016-2016-08-18> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan news in brief*, 30/03/2016, <http://ekurd.net/iraqi-kurdistan-news-in-brief-march-30-2016-2016-03-30> [geraadpleegd op 01/04/2016]
- Ekurd, *Iraqi Kurdistan parliament speaker from Gorran resigns, amid Sulaimani protests*, 26/12/2017, <http://ekurd.net/kurdistan-speaker-gorran-resigns-2017-12-26> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Kurdish KDPI looks to form alliances to counter Iran threat*, 03/07/2016, <http://ekurd.net/kdpi-looks-alliances-iran-2016-07-03> [geraadpleegd op 21/10/2016]
- Ekurd, *Kurdish New Generation Movement granted permission to enter Iraqi elections*, 29/12/2017, <http://ekurd.net/new-generation-iraqi-elections-2017-12-29> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *New Iraqi Kurdistan Government formed after months of wrangling*, 18/06/2014, <http://www.ekurd.net/mismas/articles/misc2014/6/state8104.htm> [geraadpleegd op 20/06/2014]
- Ekurd, *New protests in Iraqi Kurdistan as residents seethe at authorities*, 22/12/2017, <http://ekurd.net/protests-iraqi-kurdistan-authorities-2017-12-22> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Opposition parties quit Iraqi Kurdistan government over protests*, 21/12/2017, <http://ekurd.net/opposition-quit-kurdistan-govt-2017-12-21> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Peshmerga: we will retake the Kurdish land around Iraq's Mosul, will not enter the city*, 24/09/2016, <http://ekurd.net/retake-kurdish-land-mosul-2016-09-24> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Ekurd, *Protests continue in Iraqi Kurdistan demanding the resignation of politicians*, 21/12/2017, <http://ekurd.net/protests-kurdistan-resignation-2017-12-21> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Ekurd, *Teachers, civil servants continue protests over salaries in Iraqi Kurdistan*, 03/10/2016, <http://ekurd.net/teachers-protest-kurdistan-2016-10-03> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Ekurd, *Thousands of teachers protest in Iraqi Kurdistan over delayed wages*, 27/09/2016, <http://ekurd.net/thousands-protests-kurdistan-2016-09-27> [geraadpleegd op 20/10/2016]

- Ekurd, Tight post-attack security curbs Iraqi Kurdistan tourism , 12/10/2013, <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2013/10/state7392.htm> , [geraadpleegd op 05/08/2015]
- Ekurd, *Turkish army entered seven kilometers into Iraqi Kurdistan: authorities*, 31/01/2018, <http://ekurd.net/turkish-army-iraqi-kurdistan-2018-01-31> [geraadpleegd op 31/01/2018]
- Ekurd, *Turkish report says 400 Kurdish PKK rebels killed in 2 weeks of airstrikes*, 09/08/2015, <http://ekurd.net/turkey-says-400-pkk-rebels-killed-2015-08-09> [geraadpleegd op 13/08/2015]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC) (Ali A.), *Iraq security and humanitarian monitor*, 17/04/2015, <http://www.epic-usa.org/iraq-security-and-humanitarian-monitor-12/> <http://www.epic-usa.org/iraq-security-and-humanitarian-monitor-12/> [geraadpleegd op 13/08/2015]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Iraq security and humanitarian monitor*, s.d., <https://www.epic-usa.org/category/epic/ishm/> [geraadpleegd op 01/03/2018]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Iraq security and humanitarian monitor*, 08/02/2018, <http://www.epic-usa.org/ishm147/> [geraadpleegd op 01/03/2018]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Iraq security and humanitarian monitor*, 2018, 01/02/2018, <http://www.epic-usa.org/ishm146/#Headline1>
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Iraq security and humanitarian monitor*, 01/03/2018, <https://www.epic-usa.org/ishm150/#Headline3> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Turkey, PKK militants exchange fire in Dohuk*, 15/02/2018, <http://www.epic-usa.org/ishm148/> [geraadpleegd op 15/02/2018]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Violent anti-government protests in the Kurdistan Region result in dozens of casualties*, 21/12/2017, <http://www.epic-usa.org/ishm143/> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), 20/10/2016, <http://www.epic-uas.org/ishm83/#Headline1> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Iraq security and humanitarian monitor*, 27/04/2017, www.epic-usa.org/ishm109/ [geraadpleegd op 10/08/2017]
- Empowering youth for Peace in Iraq (EPIC), *Iraq security and humanitarian monitor*, 01/12/2016, <http://www.epic-usa.org/ishm89/#Headline6> [geraadpleegd op 10/08/2017]
- European Asylum Support Office (EASO), *EASO COI meeting report Iraq, practical cooperation meeting 25-26 april 2017 Brussels*, 07/2017, http://www.ecoi.net/file_upload/90_1501570991_easo-2017-07-iraq-meeting-report.pdf [geraadpleegd op 02/08/2017]
- European Council on Foreign Relations (ECFR), *Divided Kurds fight the Islamic State*, 02/10/2015, http://www.ecfr.eu/article/commentary_divided_kurds_fight_the_islamic_state330, [geraadpleegd op 05/01/2015]
- Foreign Affairs (Fantappie M), *The Peshmerga regression, How U.S. aid is undermining years of progress professionalizing the force*, , 14/06/2015, <https://www.foreignaffairs.com/articles/iraq/2015-06-14/peshmerga-regression> [geraadpleegd op 13/08/2015]
- Foreign Policy Research Institute (FPRI) (Hama H.), *Systemic crisis in the Kurdistan Region of Iraq*, 08/01/2018, <https://www.fpri.org/article/2018/01/systemic-crisis-kurdistan-region-iraq/> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Foreign Policy Research Institute (FPRI) (Helfont S.), *Getting Peshmerga reform right: helping Iraqi Kurds to help themselves in Post-ISIS Iraq*, 16/05/2017, <http://www.fpri.org/article/2017/05/getting-peshmerga-reform-right-helping-iraqi-kurds-help-post-isis-iraq/> [geraadpleegd op 19/06/2017]
- France 24, *Iraq halts military operations against Kurds for 24 hours*, 27/10/2017, <http://www.france24.com/en/20171027-iraq-halts-operation-against-kurds-24-hours> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Hiltermann J *The New York Review of Books (NYREV) NYR Dailyj, Iraq: The battle to come*, 01/07/2017, <http://www.nybooks.com/daily/2017/07/01/iraq-the-battle-to-come/> [geraadpleegd op 19/06/2017]

- Human Rights Watch (HRW), *Iraq: fighting in disputed territories kills civilians*, 20/10/2017, <https://www.hrw.org/news/2017/10/20/iraq-fighting-disputed-territories-kills-civilians> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Human Rights Watch (HRW), *Kurdish Officials Shut Down Group Aiding Yezidis*, 03/01/2017, <https://www.hrw.org/news/2017/01/03/kurdish-officials-shut-down-group-aiding-yezidis> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Human Rights Watch (HRW), *Iraq: spate of attacks terrorize civilians*, 21/11/2014, <http://www.hrw.org/news/2014/11/21/iraq-spate-attacks-terrorize-civilians> [geraadpleegd op 11/12/2014]
- Human Rights Watch (HRW), *Iraqi Kurdish Forces' Destruction of Villages, Homes in Conflict with ISIS*, 13/11/2016, <https://www.hrw.org/report/2016/11/13/marked-x/iraqi-kurdish-forces-destruction-villages-homes-conflict-isis> [geraadpleegd op 06/07/2017]
- Human Rights Watch (HRW), *KRG: Men, boys fleeing fighting arbitrarily detained*, 27/10/2016, <https://www.hrw.org/news/2016/10/27/krq-men-boys-fleeing-fighting-arbitrarily-detained> [geraadpleegd op 27/10/2016]
- Human Rights Watch (HRW), *Kurdistan Region of Iraq: New Detentions of Fleeing Men, Boys* 03/07/2017, <https://www.hrw.org/news/2017/06/03/kurdistan-region-iraq-new-detentions-fleeing-men-boys>, [geraadpleegd op 06/07/2017]
- Human Rights Watch (HRW), *Kurdistan Region of Iraq: Protesters, Journalists Detained*, 28/02/2018, <https://www.hrw.org/news/2018/02/28/kurdistan-region-iraq-protesters-journalists-detained> [geraadpleegd op 28/02/2018]
- Human Rights Watch (HRW), *Kurdistan Region of Iraq: Thousands Fleeing Kept Waiting Near Front Line*, 21/06/2017, <https://www.hrw.org/news/2017/06/21/kurdistan-region-iraq-thousands-fleeing-kept-waiting-near-front-line>, [geraadpleegd op 06/07/2017]
- Human Rights Watch (HRW), *Kurdistan Regional Government: allegations of mass executions*, 08/02/2018, <https://www.hrw.org/news/2018/02/08/kurdistan-regional-government-allegations-mass-executions> [geraadpleegd op 12/02/2018]
- Immigration and Refugee Board of Canada, *Iraq: Security situation in Erbil [Arbil, Irbil], including ISIS (Islamic State of Iraq and Syria, or Islamic State of Iraq and al-Sham) [also known as Islamic State (IS), and Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)] activities (November 2014-February 2016)*, 16/02/2016, <http://www.refworld.org/publisher,IRBC,,IRQ,56d7fb114,0.html> [geraadpleegd op 16/03/2016]
- Institut Français des Relations Internationales (IFRI) (Bakawan A.), *Les trois générations du djihadisme au Kurdistan d'Irak*, 07/2017, <https://www.ifri.org/fr/publications/notes-de-lifri/trois-generations-djihadisme-kurdistan-dirak> [geraadpleegd op 06/08/2017]
- Institute for the Study of War (Adnan S.), *Iraq Situation Report July 31-August 3, 2015*, 04/08/2015, http://iswiraq.blogspot.be/2015/08/iraq-situation-report-july-31-august-3_3.html [geraadpleegd op 18/08/2015]
- Institute for the Study of War (ISW) (Kassim O.), *Iraqi Kurdish political fractures on looming elections*, 25/01/2018, <https://iswresearch.blogspot.com/2018/01/iraqi-kurdish-political-fractures-weigh.html> [geraadpleegd op 31/01/2018]
- Institute for the Study of War (ISW), *Iraq Situation Report*, 06/12/2016, https://iswresearch.blogspot.com/2016/12/iraq-situation-report-december-1-6-2016.html?utm_source=Iraq+Situation+Report:+December+1-6,+2016&utm_campaign=Iraq+Situation+Report:+December+1-6,+2016&utm_medium=email [geraadpleegd op 03/08/2017]
- Institute for the Study of War (ISW), *Iraq Situation Report March 29 - April 4, 2016*, 04/04/2016, <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/iraq%20SITREP%202016-04-04.pdf> [geraadpleegd op 15/04/2016]
- Institute for the Study of War (ISW), *Iraq Situation Report March 22-28, 2016*, 28/03/2016, <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/iraq%20SITREP%202016-03-28.pdf> [geraadpleegd op 31/03/2016]

- Institute for the Study of War (ISW), *The campaign for Mosul*, 19/10/2016, <http://www.understandingwar.org/backgrounder/campaign-mosul-october-19-2016> [geraadpleegd op 20/10/2016]
- Institute for The Study of War, *Situation Reports*, 08/2014, <http://www.understandingwar.org/iraq-blog> [geraadpleegd op 26/08/2014]
- Integrated Regional Information Networks (IRIN) (Cornish C.), *After the airstrikes – 'civilians killed in Turkey attacks*, 05/08/2015, <http://www.irinnews.org/report/101827/after-the-airstrike-civilian-deaths-in-turkey-attacks> [geraadpleegd op 05/08/2015]
- Integrated Regional Information Networks (IRIN) News, *Iraq's Kurds: Oil rich, still poor*, 12/10/2016, <https://www.irinnews.org/feature/2016/10/12/iraqs-kurds-oil-rich-still-poor> [geraadpleegd op 12/10/2016]
- Integrated Regional Information Networks (IRIN), *Fact check: Is Turkey using ISIS as an excuse to fight the Kurds*, <http://www.irinnews.org/report/101846/fact-check-is-turkey-using-isis-as-an-excuse-to-fight-the-kurds>, 11/08/2015 [geraadpleegd op 11/08/2015]
- Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), *Iraq: IDP's caught between a rock and a hard place as displacement crisis deepens*, 30/06/2015, <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/iraq/2015/iraq-idps-caught-between-a-rock-and-a-hard-place-as-displacement-crisis-deepens> [geraadpleegd op 13/08/2015]
- International Business Times (Sultania D.), *Iraq: 20 killed after Turkey carries out airstrikes against Kurdish militants*, 20/07/2016, <http://www.ibtimes.co.in/iraq-20-killed-after-turkey-carries-out-airstrikes-against-kurdish-militants-687264> [20/07/2016]
- International Crisis Group (ICG), *Arming Iraq's Kurds: Fighting IS, inviting conflict*, in: *Middle East Report N°158*, 12/05/2015, <http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/Iraq%20Syria%20Lebanon/Iraq/158-arming-iraq-s-kurds-fighting-is-inviting-conflict.pdf> [geraadpleegd op 05/08/2015]
- International Crisis Group (ICG), *CrisisWatch N°141*, 30/04/2015, <http://www.crisisgroup.org/en/publication-type/crisiswatch/2015/141.aspx> [geraadpleegd op 15/04/2016]
- International Crisis Group (ICG), *Iraq and the Kurds: confronting withdrawal fears*, in: *Middle East Report N°103*, 28/3/2011, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/iraq-and-kurds-confronting-withdrawal-fears> [geraadpleegd op 14/10/2011]
- International Crisis Group (ICG), *Iraq's pre-election turmoil*, 31/01/2018, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/iraqs-pre-election-turmoil> [geraadpleegd op 14/02/2018]
- International Crisis Group (ICG), *Oil and borders: How to fix Iraq's Kurdish crisis*, 17/10/2017, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/55-settling-iraqi-kurdistan-boundaries-will-help-defuse-post-referendum-tensions> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- International Crisis Group (ICG), *TURKEY: THE PKK AND A KURDISH SETTLEMENT*, 11/ 09/ 2012, http://www.ecoi.net/file_upload/1226_1347538384_219-turkey-the-pkk-and-a-kurdish-settlement.pdf, [geraadpleegd op 09/08/2017]
- International Crisis Group (ICG), *Twilight of the Kurds*, 16/01/2018, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/twilight-kurds> [geraadpleegd op 31/01/2018]
- International Crisis Group (ICG), *Winning the post-ISIS battle for Iraq in Sinjar*, 20/02/2018, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/iraq/183-winning-post-isis-battle-iraq-sinjar> [geraadpleegd op 20/02/2018]
- International Organization for Migration (IOM), *Displacement Tracking Matrix I DTM*, 15/08/2017, <http://iraqdtm.iom.int/IDPsML.aspx> [geraadpleegd op 15/08/2017]
- International Organization for Migration (IOM), *Iraq Crisis Situation Report*, 04/08/2015, <http://iomiraq.net/article/0/iraq-crisis-situation-report-9-july-4-august> [geraadpleegd op 13/08/2015]
- International Organization of Migration (IOM), *Displacement Tracking Matrix I DTM*, 02/2018, <http://iraqdtm.iom.int/IDPsML.aspx> [geraadpleegd op 07/03/2018]

Iraq Body Count, *Documented civilian deaths from violence*, s.d, <https://www.iraqbodycount.org/database/> [geraadpleegd op 06/07/2017]

Iraq Business News, *Weekly Security Update*, 12-18/08/2014, www.iraq-businessnews.com/category/security/weekly-security-update [geraadpleegd op 26/08/2014]

Iraqi Thoughts (Wallace B.) [blog], *The standoff at the border*, 15/11/2017, <http://1001iraqithoughts.com/2017/11/15/the-standoff-at-the-border/> [geraadpleegd op 07/03/2017]

Jamestown Foundation (Sehmr A.), *Iraq: Space for change in the KRG*, 10/11/2017, <https://jamestown.org/program/briefs-274/> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Kurdistan Regional Government, *Impact of the Refugee Population on the Kurdistan Region of Iraq*, s.d, <http://cabinet.gov.krd/p/page.aspx?l=12&p=484&h=1&t=407> [geraadpleegd op 15/04/2016]

Kurdistan24, *Erbil: Six mine casualties registered in 2016*, 06/04/2016 <http://www.kurdistan24.net/en/news/bd041af1-6d83-403f-8b91-2a5991fca7bd/Erbil--Six-mine-casualties-registered-in-2016> [geraadpleegd op 15/04/2016]

KurdPress, *PKK reiterates peace process will fail*, 27/07/2013, <http://kurdpress.com/En/NSite/FullStory/News/?Id=5045#Title=PKK> , [geraadpleegd 29/11/2013]

Middle East Eye, *Turkey kills 13 PKK fighters in iraqi Kurdistan* , 27/11/2017, <http://www.middleeasteye.net/news/turkey-kills-13-pkk-fighters-iraqi-kurdistan-1269613063> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Middle East Monitor, *Five injured in Iranian bombing against Kurds in Erbil*, 27/06/2016, <https://www.middleeastmonitor.com/20160627-five-injured-in-iranian-bombing-against-kurds-in-erbil/> [geraadpleegd op 27/06/2016]

Minority Rights Group International, *From Crisis to catastrophe: the situation of minorities in Iraq*, 10/2014, <http://www.minorityrights.org/12721/reports/from-crisis-to-catastrophe-the-situation-of-minorities-in-iraq.html> [geraadpleegd op 05/02/2015]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *2677 dead and wounded in Iraq in April*, 10/05/2017, <https://musingsoniraq.blogspot.com/2017/05/2677-killed-and-1742-wounded-in-iraq.html> [geraadpleegd op 10/08/2017]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *4360 killed and 3920 wounded in November*, 02/12/2016, <https://musingsoniraq.blogspot.com/2016/12/4360-dead-3920-wounded-in-iraq-november.html> [geraadpleegd op 10/08/2017]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *6732 dead and wounded in Iraq in March*, 14/04/2017, <https://musingsoniraq.blogspot.com/2017/04/6732-dead-and-wounded-in-iraq-in-march.html> <https://musingsoniraq.blogspot.com/2017/03/violence-in-iraq-march-8-14-2017.html> [geraadpleegd op 10/08/2017]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], <http://musingsoniraq.blogspot.be/>

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Incidents and casualties all down in Iraq Dec 2017*, 02/01/2018, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2018/01/incidents-and-casualties-all-down-in.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Kurds Fall Back To 2014 Borders*, 18/10/2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/10/kurds-fall-back-to-2014-borders.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *New Wave Of Kurdistan Protests Harken Back To 2011*, 22/12/2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/12/new-wave-of-kurdistan-protests-harken.html> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *PKK-Turkey escalation in Northern Iraqi Kurdistan interview with Journalist Frederike Geerdink*, 08/01/2018, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2018/01/pkk-turkey-escalation-in-northern-iraqi.html> [geraadpleegd op 19/01/2018]

Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security in Iraq August 15-21 2016*, 21/08/2016, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2016/08/security-in-iraq-aug-15-21-2016.html> [geraadpleegd op 20/10/2016]

- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Feb 1-7*, 09/02/2018, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2018/02/security-in-iraq-feb-1-7-2018.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Jan 22-28*, 30/01/2018 <http://musingsoniraq.blogspot.be/2018/01/security-in-iraq-jan-22-28-2018.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Dec 15-21*, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/12/security-in-iraq-dec-15-21-2017.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Dec 1-7*, 2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/12/security-in-iraq-dec-1-7-2017.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Dec 22-28*, 30/12/2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/12/security-in-iraq-dec-22-28-2017.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Nov 22-28*, 2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/11/security-in-iraq-nov-22-28-2017.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Nov 8-14*, 2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/11/security-in-iraq-nov-8-14-2017.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Okt 15-21*, 2017, 24/10/2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/10/security-in-iraq-oct-15-21-2017.html> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq Sep 15-21*, 2017, 27/09/2017, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2017/09/security-in-iraq-sep-15-21-2017.html> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Security In Iraq, June 8-14*, 2016, 14/08/2016, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2016/06/security-in-iraq-june-8-14-2016.html> , [geraadpleegd op 09/08/2017]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Violence in Iraq April*, 21/04/2017, <https://musingsoniraq.blogspot.com/2017/04/security-in-iraq-april-15-21-2017.html> [geraadpleegd op 10/08/2017]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Violence in Iraq July 2016*, 03/08/2016, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2016/08/violence-in-iraq-july-2016.html> [geraadpleegd op 12/10/2016]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Violence In Iraq, August 2016*, 05/09/2016, <http://musingsoniraq.blogspot.be/2016/09/violence-in-iraq-august-2016.html> , [geraadpleegd op 09/08/2017]
- Musings on Iraq (Wing J.) [blog], *Violence in Iraq, March*, 14/04/2017, <https://musingsoniraq.blogspot.com/2017/03/violence-in-iraq-march-8-14-2017.html> [geraadpleegd op 10/08/2017]
- National Iraqi News Agency (NINA), *Four members of the PKK killed by Turkish fighter jets in northern Iraq*, 11/09/2017, (NINA) http://ninanews.com/News_Details.aspx?Aom0S84AmtqadUTx4NTtPg%253d%253d [geraadpleegd op 19/01/2018]
- National Iraqi News Agency (NINA), *Turkish Fighter Jets Target PKK Positions In Northern Iraq, Killing 5*, 18/10/2017, http://ninanews.com/News_Details.aspx?1CFooGfol7oKVVaR3ym2cCw%253d%253d [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Niqash (Kawa Sheikh A.), *Dream of other Iraq crumbles: Whose political system is more stable – Iraqi Kurdistan’s or the real Iraq’s?*, 15/10/2015, www.niqash.org/en/articles/politics/5135/ [geraadpleegd op 09/03/2016]
- Niqash, *Qandil, The controversial Kurdish region, inside the Kurdish region*, 12/04/2017, <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5557/> [geraadpleegd op 19/06/2017]
- NRT TV, *Detainees still face torture, abuse in Kurdistan region: Human Rights group*, 19/01/2018, <http://www.nrttv.com/en/Details.aspx?Jimare=18328> [geraadpleegd op 12/02/2018]
- NRT TV, *Five protesters shot dead by security forces in Rania, s.d.*, <http://www.nrttv.com/en/Details.aspx?Jimare=17988> [geraadpleegd op 25/01/2018]

- NRT TV, *KRG denounces Iran's bombardment of border areas*, 03/07/2017, <http://www.nrttv.com/En/Details.aspx?Jimare=15394> [geraadpleegd op 03/07/2017]
- NRT TV, *Kurdistan Islamic Union withdraws from KRG*, 16/01/2018, <http://www.nrttv.com/en/Details.aspx?Jimare=18288> [geraadpleegd op 31/01/2018]
- NRT TV, *Metro Center: six journalists died in Kurdistan during 2017*, s.d., <http://www.nrttv.com/EN/Details.aspx?Jimare=18232> [geraadpleegd op 25/01/2018]
- NRT TV, *Sulaimani prosecutor: asyish involved in "unlawful" arrest of protesters*, s.d., <http://www.nrttv.com/en/Details.aspx?Jimare=18204> [geraadpleegd op 25/01/2018]
- NRT TV, *Turkish jets once again shell mount Asos North of Sulaimani*, 03/12/2017, <http://www.nrttv.com/en/Details.aspx?Jimare=17760> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- NRT TV, *Turkish warplanes strike PKK in Northern Iraq: army*, 23/01/2018, <http://www.nrttv.com/en/Details.aspx?Jimare=18397> [geraadpleegd op 31/01/2018]
- NRT TV, *Military says Turkish jets launch strikes against PKK in Kurdistan Region*, 29/06/2017, <http://www.nrttv.com/EN/Details.aspx?Jimare=15331> [geraadpleegd op 31/01/2018]
- Open Democracy (Abdullah F.), *Iraqi Kurdistan: from democratic consensus to de facto autocracy*, 12/04/2017, <https://www.opendemocracy.net/north-africa-west-asia/frzand-abdullah/how-isil-war-changed-political-system-in-iraqi-kurdistan-from-democra> [geraadpleegd op 26/06/2017]
- Open Democracy (Alparslan N.), *Democratization in Turkey: the end of the First Republic?*, 14/10/2013, <http://www.opendemocracy.net/alparslan-nas/democratization-in-turkey-end-of-first-republic> [geraadpleegd op 29/11/2013]
- Overseas Security Advisory Council (OSAC), *Iraq 2015 Crime and safety report: Erbil*, 23/01/2015, <https://www.osac.gov/pages/ContentReportDetails.aspx?cid=16962> [geraadpleegd op 05/08/2015]
- Overseas Security Advisory Council (OSAC), *Iraq 2016 Crime and Safety Report: Erbil*, 23/02/2016, <https://www.osac.gov/pages/ContentReportDetails.aspx?cid=19156> [geraadpleegd op 15/04/2016]
- Overseas Security Advisory Council (OSAC), *Iraq 2017 Crime & Safety Report: Erbil*, 13/02/2017, <https://www.osac.gov/pages/ContentReportDetails.aspx?cid=21244> [geraadpleegd op 04/08/2017]
- Pax for Peace, *Sinjar after ISIS, returning to disputed territory*, 06/2016, <https://www.paxforpeace.nl/stay-informed/news/sinjar-after-isis-returning-to-disputed-territory> [geraadpleegd op 26/06/2017]
- Post War Watch (Hiltermann J.), *Proxy war in Post-ISIL Iraq*, 10/10/2016, <https://postwarwatch.com/2016/10/10/proxy-war-in-post-isil-iraq/> [geraadpleegd op 24/10/2016]
- Radio Free Europe/Radio liberty (RFE/RL), *Iraqi Army takes over Turkey border crossing from Kurds, Turkish PM says*, 31/10/2017, <https://www.rferl.org/a/iraq-turkey--army-takes-over-border-from-kurds/28826138.html> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Reporters Sans Frontières, *Journalists arrested to prevent coverage of Iraqi Kurdistan protests*, 28/12/2017, <https://rsf.org/en/news/journalists-arrested-prevent-coverage-iraqi-kurdistan-protests> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Reporters without Borders, *Alarming violence against journalists in northern Iraq*, 31/10/2017, <https://rsf.org/en/news/alarming-violence-against-journalists-northern-iraq> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Reporters without Borders, *Media targeted in Kurdistan referendum tension*, 02/10/2017, <https://rsf.org/en/news/media-targeted-kurdistan-referendum-tension> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Reuters (Taylor L.), *Closure of Iraq charity puts rescued Yazidi sex slaves at risk, director warns*, 04/01/2017, <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-charity-idUSKBN14O1Y6> [geraadpleegd op 19/06/2017]
- Reuters, *Iranian Kurd group accuses Tehran of bombing that killed six in Iraq*, 20/12/2016, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iran-kurds-idUSKBN1492QG> [geraadpleegd op 19/06/2017]
- Reuters, *Two Turkish soldiers killed in northern Iraq: Turkish military*, 16/11/2017, <https://www.reuters.com/article/us-turkey-security-iraq/two-turkish-soldiers-killed-in-northern-iraq-turkish-military-idUSKBN1DG1V1> [geraadpleegd op 07/03/2018]

- Rudaw, *Amid Iraq Crisis, Kurds form New Regional Government*, 19/06/2014, <http://rudaw.net/english/kurdistan/180620143> [geraadpleegd op 20/06/2014]
- Rudaw, *Under flight ban, Erbil airport may not be able to afford to stay open*, 6/10/2017, <http://www.rudaw.net/mobile/english/kurdistan/061020171> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Rudaw, *Iran shells Kurdistan border area, no casualties reported*, 17/08/2017, <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/170820177> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- Rudaw, *New peshmerga outposts to be built in Diyala Province*, 24/03/2012, <http://www.rudaw.net/english/news/iraq/4558.html> [geraadpleegd op 11/5/2012]
- Rudaw, *PKK guerillas: "we will stay until war is finished"*, 07/08/2015, <http://rudaw.net/english/kurdistan/070820151> [geraadpleegd op 18/08/2015]
- Rudaw, *Senior commander of anti-Iran PDK found dead in Raniya*, 07/03/2018, <http://www.rudaw.net/english/kurdistan/070320181> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- Rudaw, *Turkey intensifies airstrikes on PKK in Qandil*, 08/09/2015, <http://rudaw.net/english/middleeast/turkey/08092015> [geraadpleegd op 08/09/2015]
- Rudaw, *Turkey justifies deadly air raid that killed civilians in Kurdistan region*, 02/08/2015, <http://rudaw.net/english/kurdistan/020820153> [geraadpleegd op 18/08/2015]
- Rudaw, *Updated: Iran shelling inside Kurdistan Region*, 26/06/2016, <http://rudaw.net/english/kurdistan/26062016> [geraadpleegd op 21/10/2016]
- Special Inspector General for Iraqi Reconstruction (SIGIR), *Quarterly Report to the United States Congress*, 30/4/2012, http://www.iraq-businessnews.com/pdf/Report_-_April_2012.pdf?d9c344 [geraadpleegd op 10/09/2015]
- The Arab Weekly (Smith G.), *Effects of Iraqi Kurdistan referendum reverberate in Iran*, 01/10/2017, <https://the arabweekly.com/effects-iraqi-kurdistan-referendum-reverberate-iran> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- The Arab Weekly, *After ISIS black flags, Iraq faces 'White Banners' threat*, 11/02/2018, <https://the arabweekly.com/after-isis-black-flags-iraq-faces-white-banners-threat> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- The Baghdad Post, *Iraq, Kurdistan reach agreement over Faysh Khabur border crossing*, 30/10/2017, <http://www.thebaghdadpost.com/en/story/18963/Iraq-Kurdistan-reach-agreement-over-Faysh-Khabur-border-crossing> [geraadpleegd op 07/03/2018]
- The Baghdad Post, *Iranian artillery resumes shelling parts of Kurdistan*, 12/08/2017, <http://www.thebaghdadpost.com/en/story/15583/Iranian-artillery-resumes-shelling-parts-of-Kurdistan> [geraadpleegd op 19/01/2018]
- The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), *Islamic State develops new strategies to destabilize the KRG*, 20/03/2015, http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43681&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=7e5afe039cd9ca2b8eccbd031fc3e506#.VcNO0-aUfuE [geraadpleegd op 05/08/2015]
- The Jamestown Foundation (Brandon J.), *Islamic State Suicide bomb attack in Erbil raises stakes in Kurdistan*, 05/01/2015, http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43116&cHash=e2bca74918a613b5a2393b9107d32dfe#.VL-v9sVdXuE [geraadpleegd op 05/01/2015]
- The Jamestown Foundation (Ohler A.), *What to expect in Iraq after the liberation of Mosul*, 05/05/2017, <https://jamestown.org/program/expect-iraq-liberation-mosul/> [geraadpleegd op 21/06/2017]
- The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), *Islamic State's threat to the Kurds in Syria and Northern Iraq*, 19/12/2014, http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=43222&cHash=be7e0fe1791225f5ba05004d91ca0697#.VK0IO8VdXuE [geraadpleegd op 05/01/2015]
- The Jamestown Foundation (van Wilgenburg W.), *The Kurdish periphery*, , 17/12/2015, http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=44911&cHash=b4b62c78a0f1841ffc0613bbf4353c2b#.VvuugOaViIU [geraadpleegd op 09/03/2016]

The Jamestown Foundation, *Political turmoil in KRG risks hindering the Kurdish efforts against Islamic State*, 19/08/2016, <https://jamestown.org/program/political-turmoil-in-krq-risks-hindering-kurdish-efforts-against-islamic-state/> [geraadpleegd op 06/10/2016]

The Long War Journal (Joscelyn T.), *Ansar al Islam claims attacks against Iraqi military, police* 20/06/2014, http://www.longwarjournal.org/archives/2014/06/operating_in_iraq_w.php?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=ansar-al-islam-claims-attacks-against-iraqi-military-police#ixzz36OWbytfIhttp://www.longwarjournal.org/archives/2014/06/operating_in_iraq_w.php?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=ansar-al-islam-claims-attacks-against-iraqi-military-police [geraadpleegd op 20/06/2014]

The New York Times (Arsu S.), *Kurdish leader declares truce with Turkey*, 21/03/2013, [url http://www.nytimes.com/2013/03/22/world/europe/kurdish-leader-declares-truce-with-turkey.html?_r=0](http://www.nytimes.com/2013/03/22/world/europe/kurdish-leader-declares-truce-with-turkey.html?_r=0) [geraadpleegd op 20/12/2013]

The Wall Street Journal (Kesling B.), *Iraqi Kurds seize land from Islamic State, bolstering leverage for future*, 15/09/2016, <http://www.wsj.com/articles/iraqi-kurds-seize-islamic-state-held-land-bolstering-leverage-for-future-1473903162> [geraadpleegd op 12/10/2016]

The Washington Institute (Feffrey J.F.), *ISIS military success: a multiple threat*, 05/08/2014, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/isis-> [geraadpleegd op 26/8/2014]

UK Home Office, *Country Information and Guidance Iraq: Return/Internal relocation*, 08/2016, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/546943/CIG_Iraq_Return_Internal_Relocation.pdf [geraadpleegd op 24/10/2016]

UN Joint Analysis Unit, *Iraq District map*, 01/06/2014, https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/A1_A0_JAU_Iraq_Districts_2014_0.pdf [geraadpleegd op 09/03/2016]

United Nations Assistance Mission Iraq (UNAMI), *Civilian casualties [website]*, laatste update: 01/02/2018, http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=159&Itemid=633&lang=en [geraadpleegd op 14/02/2018]

United Nations Assistance Mission Iraq (UNAMI), *Report on Human Rights in Iraq - January to June 2017*, 14/12/2017, http://www.uniraq.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&task=category&id=164&Itemid=650&lang=en [geraadpleegd op 19/01/2018]

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Eligibility Guidelines for assessing the international protection needs of asylum-seekers from Iraq*, 31/05/2012 <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4fc77d522.html> [geraadpleegd op 4/12/2012]

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), *In Iraqi camps, Syrians seek respite from hardship of exile*, 15/03/2017, <http://www.unhcr.org/en-us/news/stories/2017/3/58c815644/iraqi-camps-syrians-seek-respite-hardship-exile.html> [geraadpleegd op 19/06/2017]

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), laatste update 31/01/2018, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=103> , [geraadpleegd op 07/03/2018]

United Nations Joint Humanitarian Information Center (JHIC), Erbil, *Northern Iraq: administrative levels with subdistricts*, 22/07/2003 http://www.humanitarianinfo.org/iraq/maps/343_A3_Admin_levels_with_subdistricts.pdf [geraadpleegd op 10/09/2015]

United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General pursuant to resolution 2367 (2017)*, 17/01/2018, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_42.pdf [geraadpleegd op 19/01/2018]

United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General pursuant to resolution 2367 (2017)*, 19/10/2017, http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2017_881.pdf [geraadpleegd op 19/01/2018]

United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General pursuant to resolution 2299 (2016)*, 11/07/2017, <http://reliefweb.int/report/iraq/report-secretary-general-pursuant-resolution-2299-2016-s2017592-enar> [geraadpleegd op 09/08/2017]

United States Department of State (USDOS), *2016 Country reports on Human Rights Practices Iraq*, 08/06/2017, <http://www.refworld.org/publisher,USDOS,,IRQ,,58ec8a234,0.html> [geraadpleegd op 19/06/2017]

US Department of State (USDOS), *Country Reports on Terrorism 2016 – Iraq*, 19/07/2017, <http://www.refworld.org/country,,USDOS,,IRQ,,5981e439c,0.html> [geraadpleegd op 19/07/2017]

Vice News (Beck J.), *Meet the PKK 'Terrorists' battling the Islamic State on the Frontlines of Iraq*, 22/08/2014, <https://news.vice.com/article/meet-the-pkk-terrorists-battling-the-islamic-state-on-the-frontlines-of-iraq> [geraadpleegd op 26/8/2014]

VOA News (Hussein R.), *Iraq launches new operation against militants in NE region*, 07/02/2018, <https://www.voanews.com/a/iraq-launches-new-operation-against-militants-northeast/4243511.html> [geraadpleegd op 07/02/2018]

Voice of People Today, *Turkish attacks in Duhok, Iraq's Kurdistan region, killed 3 civilians – report*, 20/09/2017, <https://voiceofpeopletoday.com/turkish-attacks-in-duhok-iraqs-kurdistan-region-killed-3-civilians-report/> [geraadpleegd op 07/03/2018]

Voices from Kurdistan (Christian Peacemaker Teams International, CPTI) [blog], *Stand with civil society in Iraqi Kurdistan*, 04/02/2017, www.cptikurdistan.blogspot.be/2017/ [geraadpleegd op 09/08/2017]

War is boring (Saadullah V), *Turkish jets bombed these villages*, 05/08/2015, <http://warisboring.com/articles/turkish-jets-bombed-these-villages/> [geraadpleegd op 05/08/2015]

World Bank, *Kurdistan Region of Iraq, Economic and social Impact Assessment of the Syrian conflict and ISIS Crisis*, 24/04/2015, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2015/04/24/090224b082df93dc/1_0/Rendered/PDF/The0Kurdistan00an0conflict0and0ISIS.pdf [geraadpleegd op 05/08/2015]